

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Tractatvs Secvndvs, De causis Theologiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](#)

Athanas.
Quomodo
sit eadem fi-
des patrum
veterum, ac
nostra.

Theologicam, implicitè reuelatam, censi-
seri hæreticum, quia præsumitur negare
præmissam in se reuelatam: nam si negaret
putans non benè sequi ex illa, non esset hæ-
reticus, ut fuisus alibi exponam. Porro
exemplum de duabus in Christo voluntati-
bus, non est conclusio purè Theologica,
sed in se etiam reuelata, & credenda, quia
in Concilijs definita. Ad tertium respon-
deo; cùm dicitur eadem fides Patrum, ac
nostra, sermonem propriè esse de obiecto
fidei, quod etiam fidei nomine censetur, vt
colligitur ex verbis Athanasij in Symbolo.
*Hac est fides Catholica, quam nisi quicq[ue] fideli-
ter, firmiter q[ui]cq[ue] crediderit, saluus esse non poterit.*
quod enim creditur fidei obiectum est: fuit
itaque Patrum veteris, ac noui testamenti
fides eadem, quoniam, quod hi explicitè
credunt, illi credebant implicitè: non qui-
dem ita vt more Theologorum ea quæ nos
credimus explicitè tenerent ex principiis
immediatè reuelatis deducentes: sed quoniam
credentes sibi reuelata principia, fi-
guras, & umbras futurorum, implicitè
credebant significata, & contenta in ijs vir-
tualiter: ex quo etiam sequitur actum cre-
dendi implicitè, atque explicitè, ad eundem
habitum pertinere, si præcisè sit actus
credendi: erit autem quoties immediatè
fertur in obiectum per se reuelatum: at si
explicita cognitio per se primò, & immediatè
non nitor reuelatione, sed remotè,
tunc ratio cognoscendi explicitè infert
specificam differentiam actus,
vt infra consta-
bit.

TRACTATUS SECUNDVS DE CAV- SIS THEOLO- GIAE.

QVONIAM vnamquamque rē sci-
re tunc maximè dicimus, cùm
principia eius, & causas agnoscim-
us, vt Theologæ naturam, &
proprietas inuestigemus, ab
illius causis exordiendū est. Et primò qui-
dem agendum de extrinsecis, ex quibus su-
mitur ratio formalis intrinseca, in qua na-
tura eius, & essentia consistit: nam cùm sit
res spiritualis, non habet aliam causam in-
trinsecam, quam formalem: extrinsecas
verò habet ex omni genere finalē efficien-
tem, materialem, & formalem: nā obiectū
ad quod habitus suapte natura referuntur,
& à quo sumunt speciem, ac distinctionē,
meritò vocari potest ratio formalis ex-
trinseca; ab eo enim quasi sigillo quadam
formantur habitus. In hoc autem tractatu
de tribus prioribus: in sequente de obiecto
dicam. Et quoniā finalis inter omnes cau-
sas primum locum habet, eum quoque in
hoc tractatu vendicabit.

Finis Theologiae est cognitio primæ
veritatis, & instructio ordinans
ad summam boni-
tatem.

CAPUT I.

HABITUS OMNIS, & facultas est ob ali-
quæ finem, vel eius potentia, in qua
est, vel alterius ab ipsa regulatæ: quidquid
enim vim actuum habet, finē respicit, cuius
metaphorica tractatione cessante, ces-
sat omnis operatio agentis. Theologia ve-
rò, vt ex nominis etymologia constat, est
facultas loquendi de diuinis rebus; locutio
autem, operatio mentalis est, omnis enim
sermo exterior ab interna mētis cōceptio-
ne deriuatur: atq[ue] adhè Theologia est quæ-
dā facultas intelligendi res diuinæ: ex quo
eriam constat considerationem eius versari
circa finem vniuersi. Et ita finem Theolo-
giae esse Deum, supponunt Bonauentura,
q. 1. prologi ad 2. Henricus in sum. art.
19. q. 1. ad 1. & 2. Scotus, q. 3. prologi. §. ad 1.
argum. 1. opinionis. in solutione 2. Richar-
dus, q. 6. ad 1. Bassolis. q. 3. §. vlt. ad 2. arg.
& alij: probat autem D. Thom. lib. 1. con-
tra gentes, c. 1. in hunc modum. Finis vti-
litas vniuersi est veritas prima: Theologia
autem versatur circa primam veritatem:
ergo præcipue insitit circa consideratio-

I.

Theologia
quid sit.Bonauent.
Henric.

Scotus.

Richard.

Bassol.

S. Thom.

Theologia
finis Deus
est.

nem

em finis vniuersi. Maiorem propositio-
nem ostendit, quoniam finis ultimus cu-
suis rei est is, qui intenditur à primo eius
auctore, ac motore: nam quacumque ab
hoc fiunt, diriguntur ad ultimum finem
ipsi propositum; primus autem auctor, &
motor vniuersi est intellectus: bonum ve-
rò eius est veritas: ergo hæc est ultimus fi-
nis totius vniuersi.

II.
Ferrariens.

S. Thom.

Finis vlti-
mus dupli-
citer dici po-
test.

Circa hanc rationem nonnulla mouet
dubia Ferrariensis ibidem. Præcipuum est,
quoniam quamvis intellectus sit absolute
secundum rationem prior voluntate, omni-
nis quippe actus voluntatis supponit actum
intelligendi, non è contra; tamen in ratio-
ne motui prior est voluntas intellectu, vt
ipsem D. Thom. affirmat. I.p. q. 82. ar. 4.
ergo in creatione vniuersi, & in finis inten-
tione primus motor est voluntas, nō intel-
lectus: ex quo deinde sequitur ultimum fi-
nem vniuersi esse bonitatem Dei, nō verita-
tem, vt ait D. Thom. Vt his dubijs respon-
deat, supponit duplēcēm esse finem, alterū
proximum, alterū remotum; & proximū
finem sapientiæ, siue intellectus diuini
esse; vt suam formam creatis rebus imprimit, non
est verum. Tum quia prima, & immediata
operatio Dei ad extra non est finis sapien-
tiæ diuinæ, sed medium ad finem, à Deo
intentum: tum quia hoc etiam modo quis
diceret immediatum finem bonitatis diu-
inæ esse imprimere creaturæ formam, & si-
militudinem suam, faciendo illas sui par-
ticipes; deinde verò per vtriusque formæ
impressionem dirigi vterius creaturam
ad manifestationem, tum veritatis, tum
bonitatis diuinæ: atque adeò quod hoc
nullum esse discriben assignatum à Ferrar-
iene, qui aberrauit à mente D. Thomæ
propter æquiuocationem nominis *veritas*:
quæ modo sumitur pro formalī perfec-
tione intellectus, hoc est, pro sapientia, quo-
modo dici potest veritas in intelligendo;
& ita usurpatur Theologis, quando di-
cunt primam veritatem falli non posse:
modo verò pro veritate intelligibili, quæ
pertinet ad obiectum intellectus, & dici
potest veritas in essendo: quæ est proprie-
tas omnis entis, & quemadmodum Deus
est primum ens, ita secundum hanc ac-
ceptionem est, ac dicitur prima veritas.
De hac verò non de priore loquitur D. Thom.
cùm ait sapientiam insisteret circa pri-
mam veritatem, & eam esse ultimum finem vni-
uersi: Etenim sapientia non insistit so-
lum circa considerationem veritatis, quatenus
sapientia est, sed etiam bonitatem,
omnipotentiam, & reliqua attributa di-
uina contemplatur. Et quia Ferrariens. in-
terpretatus est D. Thom. de veritate in-
tellectus, non obiectiva, sed formalis; id
circo non soluit difficultatem, nec explica-
uit quomodo ex hac ratione D. Thom.
colligatur, finem Theologiae esse eundem,
qui totius vniuersi, hoc est, primam veri-
tatem: nec aperuit discriben, quod inter
ipsam, & res cæteras intercedit, quoad

igit per intellectum & voluntatem, &
quamvis motio libera sit prior à volunta-
te; tamen semper præcedit aliquis actus in-
tellectus.

III.

Finē proxi-
mum sapien-
tiæ diuinæ
esse, vt for-
mam suam
creatris rebus
imprimat,
non est ve-
rum.

IV.

Ferrariens.

Res aliqua
propter finē
est dupli-
citer.

Ad Rom. 9.

Ioan. 18.
Quomodo
Christus ve-
nerit in mun-
dum, ut testi-
monium per-
hibeat
veritati.

respectum ad hunc finem: nam si totius vniuersi, & creatarūm rerum omnium finis est prima veritas, quid peculiare sibi quoad hoc Theologia vendicat?

Vt hęc duo explicentur, & dissoluantur dubia proposita, obseruandum id, quod ipsemet Ferrar. ibidem. §. Circa istam propositionem in eadem, recte notauit, nimirum dupliciter rem aliquam esse propter finem: primò scilicet propter ipsum faciendum, perficiendum, aut obtainendum realiter: secundò propter ipsum declarandum. Priore modo non sunt creature propter Deum, aut ullam eius perfectionem: præexistit enim rebus omnibus; neque ipsi aliquid intrinsecum ex sua, aut illius creature operatione accedit, neque realiter à nobis; sed solum intentionaliter attingitur. Posteriore vero modo res omnes factae, relatæ à Deo sunt ad manifestationem gloriae suæ, bonitatis, sapientiae, ac reliquorum attributorum quæ in eius operibus elucent, vt constat ex illo Pauli ad Roman. 9. *Vt ostenderet diuitias gloriae suæ, &c.* & quamvis per quedam opera intendat manifestare potius vnum attributum, quam aliud, in reproborum punitione iustitiam, & hominum redemptione misericordiam: singulis tamen omnia fere manifestat saltem tria ad quæ cæteræ sermè reducuntur, nempe sapientiam, bonitatem, omnipotentiam. Quomodo igitur, inquiet aliquis, finis ultimus dicitur veritas, non sapientia, aut bonitas, cum hęc ipsa manifestentur? Respondeo causam esse, quoniam omnia manifestantur sub ratione veritatis, manifestatio enim ordinem habet ad obiectum, quod manifestatur: & ad potentiam, cui manifestatur: atque ita non potest obiectum materialiter sumptum, manifestari potentia, nisi sub ratione formalis ipsius. Manifestatio autem, quam Deus intendit, est in ordine ad intellectum, cui nihil proponitur nisi sub ratione veri: atque adeò quamvis per operationes Dei ad extra, & res omnes creatas perfectiones omnes diuinæ manifestentur, omnes tamen ad hoc induunt rationem veritatis, sub qua manifestantur: & consequenter formaliter loquendo veritas dicitur creature omnes, & totius ordinem vniuersi manifestare veritatē perfectionem diuinarum. Quod probatur ex responsō Christi Domini ad Pilatum, Ioan. 18. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* quo vtitur D. Thom. eodem loco: Christus autem non venit, vt solum testimonium perhiberet de sapientia diuina, sed de bo-

nitate, & alijs mysteriis abconditis; quia tamen hęc omnia testabatur, ac docebat sub ratione veritatis, & hoc ipso primā veritatem, cui substantia omnes perfectiones diuinæ, manifestabat hominibus, idcirco dixit se ad hoc natum, vt testimonium perhiberet veritati: ad quod testimonium proprio modulo prohibendum creatura omnis est condita à Deo. Quoniam vero testimonium, sive manifestatio, vt iam dixi, habitudinem quoque haber ad potentiam, cui veritas manifestatur, tota machina vniuersi, & effectus Dei ad extra, ad hoc sunt, vt de prima veritate testimonium prohibeat creaturæ rationali: hęc autem non solum, vt testimonium prohibeat, sicut cæteræ, sed vt veritatem ipsam contemplatur, & agnoscat: & quoniam contemplatio fit interuenta alicuius luminis, aut habitus: illius quoque finis est contemplatio primæ veritatis: Et hinc pater sensus literæ D. Thom. & eur potius dixerit primam veritatem esse finem vniuersi, quam bonitatem: nempe quia manifestatio perfectionum diuinarum, ad quam res omnes ordinantur, materialiter respicit bonitatem, vt cæteras: formaliter autem veritatem, nam omnes manifestantur sub ratione veritatis.

His positis facile diluuntur dubia mota à Ferrar. Ad primum dicendum est intellectum dici primum motorem, quoad directionem, non quoad finis intentionem: hęc enim semper est à voluntate: & quia diuina voluntas liberè quidem, sed non casu, & sine arte operatur, res ad extra producit secundum artem, & sapientiam diuinam, quam nostro modo intelligendi sequitur in modo agendi. Itaque duæ hęc potentiae se mutuo præcedunt, & subsequuntur in operando: intellectus ostendit opus, & modum operandi, voluntas applicat artem, & omnipotentiam ad executionem: imò ipsa voluntas intendit manifestationem diuinæ veritatis modo explicato: & ita veritas ipsa sub ratione boni intenditur à voluntate diuina tamquam supremus rerum omnium finis. In hoc vero differt Theologia à ceteris. *Nous* in huius finis intentione: quod illæ respiciunt illud, vt obiectum significandum, ac declarandum potentia intelligenti: Theologia vero, vt obiectum contemplandum, & intelligendum. In quo differt etiam à reliquis scientijs inferioribus, quæ non considerant ipsam primam veritatem, sed veritates creatas à prima illa deriuatas. A metaphysica vero differt, quoniam licet hęc cōsideret etiam

primam

V.
Intellectus
quomodo
sit primus
inter.

primam veritatem, non tamen prout est finis vniuersae creaturæ, sed naturalis: quætum est apta ad manifestandas perfectio-nes diuinæ, quatenus sunt principia, ac si-nes rerum naturalium: Theologia verò respicit ipsam primam veritatem, quatenus est sicut vniuersæ creaturæ, tam naturalis, quam supernaturalis; & multo magis hoc secundo modo, quo veritas est finis ultimus omnium rerum: nam natura-lia ad supernaturalia ordinantur, hæc auté referuntur ad manifestationem veritatis primæ in se, & supra captum facultatis omnis creaturæ intelle&tricis; quam proinde sola Theologia contemplatur in via obscurè, in patria euidenter. Ex quo tandem apparet proprius finis nostræ Theologiæ, qui consistit in contemplatione ænigmatica veritatis diuinæ.

VI.
Veritatis
perfecta con-
templatio
duobus con-
tinetur.
augustin.

aristot.

Proverb. 8.

gere, ac non decipi, & errantes refellere, vt notat idem D. Thom. in cap. 2. episto-læ 2. ad Timoth. lect. 3. & ob hanc au-sam Apostolus, 2. ad Corinth. 10. fidem 2. ad Cor. 10 ac scientiam sibi à Deo datam vocat Arma spiritualia potentia Deo ad destructionem mu-nitionum confilia defruentes, & omnem alti-tudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem in-tellectum in obsequium Christi. per altitudi-nem verò extollentem se aduersus scientiam Dei, intelligitur profunditas huma-næ sapientiæ, qua elati philosophi myste-ria fidei contemnebant; arma verò Apo-stoli spiritualia, nempe sermo veritatis: hanc ipsam inanem sapientiam, & er-rores destruebant: quo significatur pars quædam finis Theologiæ, sive scientiæ reuelataæ. Redigebat autem in captiuita-tem intellectum in obsequium fidei, pu-ram, sinceramque veritatis notitiam tra-dendo, qua suscepta credebant, subij-cientes intellectum testimonio veritatis circa ea, quorum euidentiam non habe-bant, quæ est altera, imò præcipua pars finis Theologiæ. Id verò rectè colligi-tur ex nomine, quo Paulus vtitur, vo-cans arma: hæc enim aliquem finem re-spiciunt, cui obtinendo utilia sunt. Ve-rum hic notandum Theogiam hunc fi-nem primò, ac per se intendere in eo, cui inest, quem facilitat ad prima veri-tatis contemplationem, & erroris detesta-tionem; secundariò verò in alijs, qui opera Theologi ab errore ad veritatē reuocan-tur: idem enim est habitus, quo magister contemplatur, & scit veritatem, & quo eandē alijs cōmunicat, vt docet S. Thom. lib. 4. contra gentes, cap. 13. de primo in-telliguntur verba, Salomonis superius ad-ducta: de secundo sententia D. Pauli proxi-mè allata.

Porrò hic finis contemplandi verita-tem, & refellendi errores adhuc bifariam secatur, iuxta veritatis ipsius distinc-tionem: nam veritas alia est purè speculabilis, alia operabilis: ex qua varietate nascitur distinc-tio scientiæ speculatiuæ, ac practi-ca, quarū rationes modo aliquo in Theo-logiam cadere infra ostendam. Ex quo pa-tet duplē esse finem Theologiæ, alter est considerare veritatem primam, vt purè speculabilem: alter agere de ipsa quatenus praxeon obiectum esse potest: non enim Deus cognoscitur solum ut sapiens, iustus, misericors, & perfectionū omniū pelagus, sed etiā ratione ipsarū, vt summe amabilis, & colendus, ex quibus sumuntur principia rationis practicæ dirigenis operationes

s. Thom.

VII.

Theologia
alia est spe-
culativa, alia
practica.

humanas

huianas erga Deum. Ex quibus omnibus elicitur finē Theologiae reuelata esse ipsam creature rationalis perfectionem: qua ex actione, & cōtemplatione coalescit; siquidem Theologia actionem mensurat, contemplationem elicit. Quia omnia D. Paulus ad Tim. 2. lus complexus illis verbis ex 2. ad Tim. 2.

Ioan. 14. *Omnis Scriptura diuinus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in infinita, ut perfectus sit homo Dei. Nam hoc ipso, quo est utilis, finē aliquem respicit: is autem est veritas, sive practica, sive speculativa: vt etiam colligitur ex illo Christi Domini Ioan. 14. Paracletus autem spiritus sanctus docebit vos omnia. scilicet cognoscenda vt citato loco ad Tim. notat D. Thom. Et sicut geret vobis omnia. nempē operanda. Porro vtrumque horum, tū quoad veritatis agnitionem, tum quoad expulsiōnem errorum, attigit Apostolus: nam cū dicit utilis ad docendum, indicat vim rationis speculatiā ad inferendam veritatis agnitionem: cū verò addit Ad arguendum, eiusdem vim ad falsitatis expugnationem: veritatis enim oppugnatores arguimus, vt patet ex illo Pauli ad Tit. 1. *Vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere. Quoad rationem verò practicam eadem duo perstringit illis verbis Ad corripiendum, & erudiendum. Corripunt enim, qui labuntur in culpam, vt fugiant à malo.* Matth. 18. *Si peccauerit in te fratér tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum,* Paulus 1. ad Cor. II. *Dum iudicamus autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur: ad bonum verò operandum erudiuntur homines per sanam doctrinam. Ultimum verò effectum sive finem, qui ex vtroque integratur, tetigit Apostolus ultimis verbis, Vt perfectus sit homo Dei: hic enim est finis, quem sacra doctrina respicit, vt effingat hominem perfectum, & reformet in eo imaginem Dei.**

I. ad Cor. 11. *VIII. Obiectiones contra prædicta.* At obijci potest, in primis, quod finis hic est Scripturæ diuinus inspirata; Theologia verò nō est Scriptura diuina, sed habitus ratiocinatione humana acquisitus: non est autem idē finis doctrinæ immediatè reuelata, & studio acquisita. Deinde quoniam superior dictum fuit primo veritatis contemplationē esse ultimum finē Theologiae: nunc autē dico esse supernaturalem hominis perfectionem: quæ duo nō coherent, nam perfectio hominis cōtinet plura alia diversa à contemplatione prima veritatis. Priori obiectioni respondeo habiti principiorum, & conclusionem magna ex parte coincidere, quoad rationē finis: nam i principia sint purè speculativa, etiā con-

clusio talis est: si vero practica, etiā sciencia conclusionis respicit praxim circa idem obiectū. At verò, vt infrā dicam, Scriptura diuina continet principia Theologiae Christianæ; & ideo eandem, quam habet vim, & facultatem illi confert, sive quoad speculationē veritatis, sive quoad regulam bonitatis, seruato tamen discrimine principij, & conclusionum. Secundæ satisfiet, si dicamus, cū Theologia præcipue sit speculativa, & secundū quid practica, recte dici posse absolute primæ veritatis cognitionem esse finem eius ultimum: quoniam, etiā huiusmodi cognitio referri à nobis possit ad excitandū in nobis amorem Dei, tamen ipsa de se quoad præcipuum sui partem, nullum alium sine respicit, quām veritatis agnitionem: ratione tamen alterius partis minus præcipue, dici potest ordinari ad perfectionem dirigendo operationes secundū regulas superiores diuinities reuelatas: ad quam etiam suo modo pertinet cognitio speculativa, non tamquam regula dirigens, sed tamquam pars integrans: magna enim humanae perfectionis pars est ipsa cognitio summa, ac prima veritatis. Ideo enim Christus dixit Ioan. 17. *Hec est vita eterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quæ verba intelliguntur etiam de cognitione Trinitatis in via, qua suo modo, & in radice reddimur eternæ vitæ participes.* Et ita perfectione hominis quatenus agnitionem Deitatis includit, est finis Theologiae secundū potissimum eius rationem: quatenus autem virtutes appetitivas exposcit, est finis eiusdem secundū rationem practicam: & ita non repugnat, vt finis eius sit primæ veritatis contemplatio, & creature rationalis perfectio.

Prima, ac præcipua causa efficiens, Theologia est Deus reuelans, & illuminans.

C A P V T II.

*F*nisi, & efficiens congruam proportionem habere debent: & ita, quamvis instrumenta, imo & inferiores causæ, quia applicantur à primo agente, nō necessariō debent per se primō intendere finem ultimum, aut ad illum mouere: sed sat est, vt ab agente primo mouantur: ipsum tamen primum efficiens, à quo primō, ac per se finis intenditur, habere debet vim proportionatam perducendi causas intermedias ad assecutionem finis. Ex quo principio aperte constat, causam efficientem primam, ac præcipuum, in suo genere, non esse inferioris ordinis, quām sit finis: atque adeò

I.
Finis & efficiens proportionem inter se habere debent

adeo cum Theologiae finis supernaturalis sit, prima quoque, ac præcipua eius causa efficiens supernaturalis esse debet. Est autem Deus Optimus Maximus per lumen fidei, & diuinam reuelationem mentibus nostris immittens prima principia, & quasi semina Theologiaz: quam causam explicavit Apostolus verbis illis citata epist. ad Timotheum. Coram quibus dicitur: *Quia enim*

sancti inclinatur ad aliquid agendum. Et tamen talis actio vitalis est: quapropter non repugnat, ut agens vitale sit interdum non principale, sed quasi instrumentarium, quando scilicet elevaritur per auxilium, aut donum ordinis supernaturalis, & applicatur ad agendum ab agente superiore: vt contingit scientia Theologica.

2. Tim. 2.
S. Thom.
Deus est au-
tor Theo-
logia.

Timoth. *Omnis S*
vt notat D. Tho
dem loci: itaque
impressionem lu

Ecclesiast. 1. Ecclesiast. i. *Omnis sapientia à Domino Deo est.*
S. Thom. & explicat D. Thom. q. ii. de ver. art. i. ita
per inspirationem luminis diuini, quo in-

& explicat Henric.

Ioan. 7.

Patre, modo et, ac Spiritu sancto facilius appellat Ioan. 7. **Mea**, inquiens, **doctrina non est mea, sed eius, qui misit me, Patris.** & suam dicit, & non suam, sed Patris: suam quia ipse est sapientia genita, cuius per æternam generationem sunt omnia, quæ Pater habet à se: non suam, quia sicut ipse est à Patre, à quo per æternam generationem habet vitam, & perfectionem omnem essentiale Deitatis, ita quoque sapientiam, & doctrinam ab illo habet, nō tamquam à magistro docente, sed tamquam à Patre per generationem ipsam communicante. Et rursus, ne persona Spiritus sancti exclusa videtur, missurum se promittit Apostolis eundem tamquam à suè doctrina magistrum.

Ioan. 14. *Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggereret vobis omnia quæcumque dixerit vobis. nō poterat alius magister inferioris ordinis à semetipso docere, & explicare sacrosanctæ fidei mysteria. Quidam dubitant de hac doctrina, quoniā Scientia Theologica acquiritur per actum vitalem; homo vero est causa principalis suorum actuum vitalium, & habituum per ipsos productorum. Verum hoc secundum non est absolute verum: sed solum, quando actus elicuntur solum per principia & instrumenta naturalia, si vero aliquid supernaturale interuenit, non omne sed Deus est simpliciter causa principalis. Ita colligitur ex illo Apost. ad Rom. 8. quicunque enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Ad quē locum D. Thom. lect. 3. notat dici passim aguntur quoniam homo spiritualis, non quasi ex motu propriæ voluntatis principaliter, sed ex instinctu Spiritus*

At obiectet aliquis, nō esse hoc peculiare
Theologia; quandoquidē cæteræ omnes
scientiæ à Deo sunt tamquā à prima, & su-
prema causa, siquidē sapientiam Effudit su-
per omnia opera sua. & ipse est Fons sapientiæ
in Excelsis. Eccl. i. neque est aliud magister, Eccl. i.
q̄ vera doceat. Nolite, inquit Christus Do-
minus, Matth. 23. Vocari Rabbi, vñus est enim Math. 23.
magister vester, ne vocemini magistri, quia ma-
gister vester vñus est Christus. & ratione con-
cluditur, nā primum in vnoquoque gene-
re est causa, & mensura cæterorū ciuidem
generis: Deus autē est prima veritas, ac sa-
pientia: ideoq; ipsi tamquā primo auctori,
& magistro scientia omnis tribuenda est:
quamobrem rectè dixit Ambrosius in l.ad Ambrosius.
Cor. c. 12. initio. Quid quid verū à quo cung. di-
citur, à Sancto dicitur Spiritu. Verum lögē di-
uersa est ratio progressionis à prima veri-

tate Theologie, & reliquarū scientiarū, ut
norat. S. Thom. q. vn. prologi. a. 3. in c. & s. *Thom.*
Egyd. 2. p. prologi, q. 1. & Henric. vbi su-
prā. Etenim ceterarum scientiarum sicut *Eygidius.*
Theologie, ac rerū omnī est causa prima
cōmunicans participationē aliquā suarum
perfectionū creaturis: Theologie verò est
etiam causa principalis, supplens defectum
causæ secundæ. Etenim Deus quatenus
causa prima est, nō excludit consortiū cau-
sæ secundæ in suo ordine, ac genere principi-
palis: qua ratione se gerit communiter in
operationib⁹ naturalibus, ad quas creature
instructæ sunt, sufficiente virtute, & vi fibi
cōnaturali: & idèo quādo per illā operan-
tur, ipsa quoque in suo genere operantur
tamquā causæ principales: & hoc modo se
res habet in acquisitione scientiarū natura-
lium: nam cùm ad eas comparandas sit satis
lumen naturale intellectus agentis, ne que
requiratur lumen ordinis supernaturalis,
quāvis Deus vt causa prima sit auctor om-
nium scientiarum, tum quia dedit lumen
naturale, tum quia semper actu concurrit
cum intellectu addiscente, nihilominus
clinquit causæ secundæ rationem, cau-
sæ principalis in suo genere. At in acqui-
renda notitia rerum supernaturalium,
quas lumen naturale per se solum non ma-
nifestat, causa secunda non habet rationem
principalis, sed instrumentalis, quia in-
diget speciali motione. & illustratione.

II.

Math. 23.
Deus omnium
Scientiarum
Auctor est &
dator.

Auctor est &
dutor.

CEP.

Sei Theologie- **im Speziali-**

AEGYPTIUS.

S. Thom

15

Auctor est &

IX. 23.

primæ, quæ participationem sui lumenis supernaturalis creaturæ imprimens per illum tamquam per instrumentum est causa præcipua notitiae supernaturalis; creatura verò solùm tamquam instrumentalis, quia non operatur per formam sibi connaturalem, sed eiusdem ordinis cum causa prima: & propterea D. Petrus vt rationem cause præcipua negaret intellectui creando dixit. *sua canon. c. i.* Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati loquuntur sancti Dei homines, radicem voluntatis excludit, quoniam sola voluntas cum principijs, & instrumentis sciendi naturalibus, quæ ipsa pro arbitrio mouet, & applicat, nō potuit intellectui perducere ad notitiam prophetamic habendam, cuius principia sunt extrinseca voluntati, & pendent ab inspiratione diuina.

III. Est autem primum principium Theologiæ ipsam et diuina scientia, longè aliter, quam reliquorū habitu intellegendi naturalium: nam horum est principium exemplare, non motuum: omnis enim vera cognitio, utpote scientia participata, conformatur diuinæ, vt proprio exemplari: non tamen omnis resolutur in illam, vt in motuum credendi: naturalis enim, si est à priore, resolutur in prima principia, & per hanc in notitiam simplicem terminorum: si à posteriore in notitiam aliquam experimentalem: neque ullus utrumque philosophus reddens rationem motuum suæ scientiæ, recurrat ad scientiam Dei, sed ad principia, & causas conclusionis sibi naturali lumine notas. At Theologia nō solùm procedit à diuina sapientia tamquam ab exemplari, & fonte omnis veræ notitiae, sed tamquam à principio credendi, in quod resolutur. Nam cum principia ipsius, vt infra dicam, sint credita ex testimonio diuino, proximum credendi motuum est diuina reuelatio, in quam propterea tamquam in ratione credendi resoluuntur conclusiones illatæ ex principijs creditis: & quoniā principium, & causa infallibilitatis reuelationis est prima veritas in dicendo, & intelligendo, ad hanc ultimè resolutur assensus fidei, vt traditur in materia de fide: & consequenter ipse quoque assensus Theologicus, qui fide nititur. Si enim Theologus rogetur, cur assentiat conclusioni illatæ discursu Theologico, respondebit, quia sunt vera præmissæ, ex quæ sequitur: si iterum rogetur cur illas credat, dicet, quia Deus reuelauit: denique si interrogetur cur credat Deo reuelanti, respondebit, quia est verus

Sapientia di-
uina est mo-
tuum in
quod resolu-
tur veritas
Theologica.
Augustin.

in intelligendo, & verax in dicendo: atque idèo nec fallere, nec falli potest; & ita ultimum principium, & motuum, in quod veritas Theologica resolutur est sapientia diuina. Nec verò ex hoc solùm capite est supernaturale principium Theologie, sed etiam ex parte luminis intellectualis, vt enim ex Augustino, lib. 9. de Trinitate, cap. vlt. communiter viurpant Theologi ex obiecto, & potentia paritur notitia: & ita scientiæ naturalis considerari potest duplex genus principij efficientis, alterum ex parte obiecti, alterum ex parte potentiae. Ex parte obiecti sumitur motuum, obiectum enim sub hac, vel illa notione sumptum, habet varium modum mouendi intellectum: idèo enim, vt desumitur ex Aristot. lib. 11. met. cap. 6. per definitionem resolutur omnis quæstio, nempè de prædicato per se, & non per accidens subiecti; quia definitio cōtinet causam, & rationem proprietatum, quæ per se conueniunt subiecto: atque adeò demonstratio, in qua medium est definitio, extrema verò subiectum, & passio, cōtinet proprium principium, ac motuum enuncianti passionem de subiecto. Ex parte potentiae requiritur lumen intellectuale proportionatum representationi obiecti, vt cum illo simul haberi possint evidentes assensus principiorum, & conclusionum ex illis deducatur. In naturalibus autem scientijs vtrumque principium completum habetur ex natura: namque & obiecta immittunt sui species proportionatas ad simplices apprehensiones evidentes, & aptas pro gignendis assensibus principiorū evidētibus: & lumen naturale intellectus est suæ naturæ proportionatum, & potens illustrare species, & ex ijs elicere congruas notiones terminorum ad assensus principiorum, ex quo natum est, vt D. Thom. q. 10. de veritat. a. 6. in fine, & alias frequenter afferat prima principia esse nota lumine intellectus agentis: & ex hoc ipso multi occasionem sumperint opinandi, non esse alium habitum primorū principiorum naturalium, ab intellectu agente distinctum.

s. thom.
IV. At verò circa veritates per se reuelatas, neutrum ex ijs principijs habetur à natura: nō primum, quoniam nulla species beneficio phantasmatis, aut vi intellectus agentis elicita, est sufficiens, aut proportionata ad representanda supernaturalia, sicut in se sunt: atque adeò neque ad determinatè causandum assensum terminorum sufficientem germandis assensib⁹ principiorum, aut proponendum intellectui motuum determinans ad assensum conclu-

sionis.

sionis. Neque si quoniam modo hæc darentur, adeo ex parte intellectus lumen sufficiens ad utendum ijs speciebus, & præbendum assensum reuelatis per se, ordinis que diuini. Vtrumque vero defecatum supplet Deus, ut recte deducit Scotus, q. i. prologi. §. Antequam hac, primùm quidem testimonio suo reddens præsentia secundūm esse credibile obiecta, siapte natura occulta, & abscondita ab oculis omnium viuentium, & supplens ipsorum causalitatem: nam, verbi gratia, notitiam huius propositionis, Deus est trinus, & unus, sola essentia diuina clare cognita, apta est causare in ratione obiecti, & nulla alia omnino res: cùm vero agens supplex eius vicem generat notitiam illius obscuram, supplet aliquo modo vicem ipsius obiecti: deinde vero interni luminis collustratione complens, atque eleuans in proportionatum lumen intellectus creatus, vt ex vtraque parte obiecti scilicet, & intellectus sit completa vis, & principium sufficiens ad acquirendā scientiam Theologicam: ideo Christus huius doctrinæ acquisitionem disciplinæ à Deo traditæ comparat Ioan. 6. omnis, inquietus, qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me. Audire enim est accipere internam illustrationem, discere est per eiusdem luminis auditorium proposita à Deo veritati consentire.

V.

Quoad hos duos modos causandi scientiam Theologicam, vel saltem principia, à qua ipsa pendet, non eodem modo se habet Deus: nam quoad primum admittit causas instrumentarias, non vero quoad secundum. Hæc est sententia D. Augustini infra citandi. D. Thom. q. II. de ver. art. I. & 3. & I. p. q. II. art. I. Henrici in sum. art. II. q. I. Bonavent. qu. 4. prologi ad I. Aegypt. p. prologi. q. vn. Ostenditur autem, quoniam Deus ipse per se, & immediate non omnibus reuelat, abscondita, sed primoribus Seraphim, vt auctor est Magnus Dionysius in libro de cœlesti hierarchia, qui illuminant inferiores Angelos, per quos diuinorum reuelationum radij ad homines descendunt; nec; vero omnes homines accipiunt reuelationes immediate ab Angelis, sed etiam ab ipsis Ecclesiæ doctribus, ac pastoriis de credendis instruuntur: atque ita de se ipso dicebat Apostolus, I. ad Tim. 2. Veritatem dico non mentior, doct'or gentium in infide, & veritate, & Christus dedit, ait idem Apostolus, quod ille quidem Apostolus, alios autem pastores, & doctores. Ut scilicet Deus nostro se captui, & naturali modo discendi accommodaret, inspirauit alios, que alii disserunt: vnde glossa super illud Pauli ad Rom. 10.

Augustin.
S. Thom.
Henr.
Bonavent.
AEGYPT.
Deus per se
& immediate non reue-
lat abscondi-
ta homini-
bus.

Fides ex auditu, licet, inquit, Deus intus doceat, preco tamè exterius annunciat. Et D. Augustinus Tract. I. super Ioan. Per homines ministra sunt Scriptura, nisi enim montes ista dicarent, vnde omnino cogitaretis, non inueniretis. Satis indicans non esse in nobis ex parte obiecti principium illius supernaturalia mysteria non solum credendi, sed ne cogitandi quidem: hanc enim vim habent illa verba, Vnde omnino cogitaretis, non inueniretis. Per homines itaque Deus proponit hominibus mysteria, quæ primum ipse reuelauit: & ita quoad hanc partem exhibendi obiecti credibilia, & motuum credendi non excludit causas secundas instrumentarias: non quidem ita vt auctoritas humana sit motuum credendi, sed instrumentum quoddam, applicans verum motuum auctoritatis diuinæ: quemadmodum magistri, qui naturales scientias docet, auctoritas, aut sapientia, non est ratio propter quam discipulus intentus acie propositam sibi ab eodem demonstrationem considerans, evidenter assentiatur præmissis aut conclusioni: hoc enim debet lumini intellectus proprij sub ea claritate, ac perspicuitate apprehendenter terminos, vt ex ipsis oriatur evidens assensus principiorum, & deinde conclusio: quamus magister ordinatè, & pedentim procedens sit causa coordinationis, & adaptationis specierum ad congruam terminorum apprehensionem, quatenus, vt ait D. Thom. q. II. de ver. art. I. in corpore, S. Thom. & ad II. & I. & p. p. art. citato proponit signa intelligibilium intentionum, quas intellectus discentis ab illis signis accipit, & in semetipsò recondit. Et hoc significauit Boët. lib. 5. de consol. profa 5. afferens per Boët. doctrinam solum mentem hominis excitari ad scientiam.

Quod vero attinet ad alium modum, quod Deus, vt causa principalis est auctor Theologiae per luminis infusionem, & elevationem potentiae, nullo modo admittit villam causam secundam tamquam admissionistrum; sed ipse immediate illustrat mente, & confert vim assentiendi veritatibus ordinis superioris. Quæ est communis sententia Doctorum, sumpta ex sententia illa Pauli I. ad Corinth. 3. Neq; qui plantat est aliiquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus; quod differere docuit Augustinus, vbi suprà citato tract. I. in Ioan. nam post illa verba subiungit, Ergo ex montibus; intelligit autem montium nomine Doctores, alludens ad illud Psal. 71. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam: & ad illud Psal. Psal. 120. 120. Leuavi oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mibi. Quia sicut prius à sole il-

Augustinus.

S. Thom.

Deus est cau-
sa principalis
Theologiae
quoad lumi-
nisi infusio-
nem.

Augustinus.

Gillij comment. Theol.

E

Iustitiae

Iustrantur montes, deinde valles, ita Spiritus sanctus insignes viros radijs sua veritatis illustrat, ut ab ipsis reliquum vulgus doceatur. Ergo ex montibus, inquit, venit nobis auxilium, vt ista audiretis: sed nondum potestis intelligere, quod auditis: inuocate auxilium a Domino, qui fecit celum & terram, quia montes sic potuerunt loqui, vt non possint ipsi illuminare, quia & ipsi illuminati sunt audiendi. Ioannes, qui supra pectus Domini discubuit, de pectore Domini bibit, quod nobis propinaret: sed propinavit verba, intellectum autem inde debet capere, vnde & ipse bibebat, qui tibi propinavit, vt inde implexus pectus, vnde implexus ille. Idem optimè prosequitur tract. 3. in 1. ep. Ioan. ad finem. Quæ est sententia Ambroſij serm. 8. in Psal. 118. super illa verba: *Iustificaciones tuas doce me.* Gregor. hom. 33. in Euangelia, & reliquo Patrum. Quamvis autem magistri & doctores interdu illumina dicantur; quo pacto Paulus ad Eph. 3. *Mibi sanctorum minimo data est gratia haec, illuminare omnes:* & eodem modo de predicatoribus Euangelio loquitur Glosa in illa verba Pauli ad Rom. 10. *Quam speciei sunt pedes; isti, inquiens, sunt pezes, qui illuminant Ecclesiam, & a Magno Dionysio superiores Angeli dicuntur illuminare inferiores.* hoc tamen, vt in materia de Angelis ex instituto probatur, non est intelligendum de collatione aliquius luminis spiritualis, aut immmediato concursu ad intellectualem elicita m ab inferioribus, sed de manifestatione per modum signi, & reuelationis, qua congrue proponitur obiectum, vt intelligatur, vt notat D. Thomas art. citato ad 9.

Ex his patet solutio eorum, quæ in contrarium obiecta sunt: nam ceteræ scientiæ sunt a Deo, vt à causa prima uniuersali, Theologia vero, saltem ratione principiorum, etiam vt à causa particulari: ille vero locus Eccl. 1. vbi Deus dicitur *effudisse sapientiam super omnia opera sua*, non intelligitur de ratione particulari communicandi scientiam; sed est metaphora, qua sumitur causa pro effectu: est enim eo loco sermo de sapientia diuina secundum interpretationem D. Hilarij de Synodis aduersus Arianos, quæ ideo dicitur effusa super omnia opera, quia in iis summa cōditoris Dei ars, & sapientia eluet, ad modum, quo artifex in opere aliquo excellente totam sapientiam suam dicitur collocasse. Verbum autem Dei dicitur fons sapientiae per appropriationem, quoniam procedit per operationem intellectualem, ibi autem sumitur absolute propter ratione cause primæ est principium omnis scientiæ, & cognitionis veræ. Præter hoc autem Theologia

habet particularem modum processionis à prima veritate modo explicato. Illo autem loco Matth. 23. non prohibet Christus simpliciter, ne homines, siue discipuli eius vocentur magistri, vt recte arguit D. Thom. qu. II. de ver. art. 1. arg. 3. ex secundo loco positum: nam eodem loco simul dicitur: *Vnus est magister vester, & vnuſ pater vester:* atque adeo quemadmodum ex eo quod Deus sit Pater, non excluditur, quo minus homo etiam pater esse possit, ita quoque ex eo quod ipse si magister, non debet excludi, quo minus homo magister sit, aliter Paulus tam exactus obseruator mandatorum Christi, nequam se magistrum, & doctorem appellat 2. ad Tim. 1. *In quo positus sum ego 2. ad Tim. 1. prædictor, & magister:* vt etiam illum vocat Glosa in c. 3. eiudē epistolæ ad illa verba: *Tu vero permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi;* supplet Glosa, à metamorphā à vero doctore. Itaque sensus Christi erat, ne discipuli per fastum superbiciæ ad modum phariseorum honorificum nomen magistri assumerent; & hoc significant priora illa verba: *Vos autem nolite vocari Rabbi, vnuſ est enim magister vester.* Inter plurima autem indicia superbiciæ Pharisæorum præmisserat illud: *Amant vocari ab hominibus Rabbi:* & ideo vt recte notat S. Thom. in eum locum, Christus dixit: *Nolite, id est, non ambiatis vocari magistri:* hęc etiam mens Christi erat, ne appeterent nomen magisterij absolutum, & quasi primarium, & ab ipso independens; idcirco enim subdidit: *Vnus est enim magister vester Christus.* Hanc solutionem affert D. Thom. citata q. de ver. art. 1. ad 1. & art. 3. ad 5. & sumitur ex Glosa ad eum locum Matth. super illa verba: *Nolite vocari Rabbi, ne, inquit, diuinum honorem hominibus tributatis, aut quod Dei est, vobis usurpetis;* sola autem præcipua, & prima auctoritas magisterij Dei propria est.

Hęc dicta sunt, vt explicetur quomodo cum primaria docendi auctoritate, quæ in Deo est, non repugnet secundaria in hominibus. Sed nondū explicatum est, quomodo Deus aliter sit magister scientiæ naturalis, aliter doctrinæ reuelatae: verum facile ex dictis colligitur namque naturalium veritatum non aliter est magister, quam per creationem luminis intellectualis connaturalis anima, quod est veluti quedam impresio diuini, vt D. Thom. 1. p. art. 1. citato ad 1. & alij colligunt ex illo Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Supernaturalium autem veritatum doctorem, & auctor scientiæ de illis habendem, est per infusum luminis illustrationem, & obiecti latentis reuelationem, qui modus est particularis,

adeo,

VIII.

S. Thom.

Psal. 4.

Quomodo

Deus sit au-

ctor sci-

entiæ na-

ralium, & fu-

ternatura-

lium.

ad eo, ut nulla causa secunda sit in suo genere principalis ad huiusmodi scientia acquisitionem. Ad ratione respondeo recte concludere sapientia diuinā in genere cause exemplaris, ex aequo regulare omnem scientia creatam: in hoc enim sensu est verum illud axioma Philosophi lib. 10. met. t. 7. *Primum in unoquog genero est causa, & mensura reliquorum: at vero respectu doctrinae reuelatae habet Deus particularē causalitatem, quā nō habet respectu scientia naturalis.* Dictum vero D. Ambrosij ad eundem modū interpretatur D. Thomas in comment. c. 2. epist. ad Tim. 2. leet. 3. de communione inspirandi veritatem per lumen rationis naturale, & alias causas secundas naturales, quae nō sufficit ad instruendā mentē ad finē cognitionis primae veritatis, quoad rationes occultas, & supernaturales.

Causa minus præcipua, sed per se necessaria est ratio humana fulta principijs reuelatis.

C A P V T III.

Ex dictis, cap. præcedente emergit hæc difficultas. Vtrum Theologia co modo, quo fides, sit principaliter à Deo. Namque in eo constitui discrimen inter Theologiam, & scientias naturales, quod harum auctor est Deus, vt causa vniuersalium per collationem instrumentorum naturalium, ad illarum acquisitionem, & cōcursum ordinariū, quo simul cum intellectu producit nostros actus, & habitus scientiarū. Theologia verò est causa suo modo particularis, & præcipua, tū reuelando mylteria suapte natura nobis occulta, tū verò conferendo lumen supernaturale congruum ijs percipiendis: hoc autē modo est auctor fidei: atque adeò non videtur quoad hoc vñiū esse discrimen inter eas. In cōtrarium verò est quoniā fidē accipimus à Deo per infusionem: Theologiam nostris actibus acquirimus: ad illā immediate cōcurrunt lumen diuinum, ad hāc ratio, & discursus humanus: quæ magnā arguunt utriusque diuersitatē, & consequenter probant Theologiam esse ab homine principaliter, non verò à Deo. Quod suadet primò, q̄oniam operatio procedens à potētia naturali operante modo sibi proprio, & connaturali, tribuitur viuenti ipsi tēmquā causæ præcipiū in suo genere: actus verò facultatis Theologicæ eo modo procedunt ab intellectu humano; tribuendi ergo sunt homini tamquam causæ secundæ principali. Assumptio patet quoniā modus intelligendi per discursum est proprius intellectus humani, cōueniens ipsi ex principijs naturæ intrinsecis: assen-

sus verò Theologici per discursum gignuntur: quare procedunt ab intellectu operante modo sibi proprio, & cōnaturali. Secundò quotiescumque actus reducitur ultimò ad lumen naturale intellectus, ita ut per eiusmodi resolutionē sit certus de principio, quod querit, habet se intellectus, siue homo intelligens, ut causa præcipua: siquidem operatur per instrumentū sibi connaturale: sed omnis discursus quoad normā, & rationē consequētiæ reducitur in lumen naturale intellectus, per hoc enim evidenter iudicat, vtrū sit bona forma discursus, nec ne ergo homo discurrens est causa præcipua Theologiae. Denique quotiescumque artifex habet naturalem vim, & facultatē vtendi instrumentis ad operationes artis propriæ, est in suo genere præcipius auctor ipsarū, quamvis instrumenta propria arte fabricare nō possit: ut facilè per singulas artes discurrendo, perspicuum fieri: nō enim miles est solum causa instrumentaria pugnæ, eo quod ensem, & arma ipse nō fecerit, sed à fabris fabricata acceperit, & sic in ceteris. Intellectus autem humanus, secundum naturale lumen spectatus, habet vim sufficientem, ut positis assensib⁹ principiorum, que sunt instrumenta sciendi ex ijs colligat conclusionem, si que a sententiatur: ergo quāuis lumen naturale nō sufficiat ad principiorū assensus, nō proinde Theologicus assensus per discursum tribuctur Deo, ut causæ principali in omni genere, sed homo etiam in suo genere erit principalis.

Proposita argumenta perstringunt duas difficultates. Altera est vtrum homo posset dici præcipua causa Theologie; altera quæ sit penes hoc inter fidem, Theologiamque diuersitas. Quibus ut satisfiat, suppono ad rationem causæ præcipue, in ordine ad aliquæ finē duo requiri: alterum, ut agens sit instructus sufficiente virtute, & instrumentis sibi cōnaturalibus ad agendum; alterum ut nō subordinetur alij agenti principali in eodem genere, applicanti illud ad propriam operationem, & dirigenti ad finem à se intentum: & vtralibet harū conditionū deficiente, cessat ratio principalis agentis. Defectu prioris, aqua nō est causa principalis calefactionis, neque speculum illuminationis, quoniam neque illa habet principiū naturale calefaciendi, sed prius affici, & eleuari deber forma peregrina, & super naturā propriā, nempe calore ignis: neque speculu habet à se, sed à sole lucem, quæ est principiū formale quod illuminandi: & ita illuminando est causa instrumentaria respectu solis, sicut aqua calefactio respectu ignis. Defectu posterioris miles

II.

Duo requiriuntur, ut agens sit causa præcipua et aliquem finem.

pugnans in acie, non est causa præcipua vi-
ctoriae, sed dux: qui illa per se intendit, ad
eamque dirigit vim, & operationem totius
exercitus, & cōsequenter militum singulo-
rum. Item basilica, aut cuiusuis alterius fa-
brica causa præcipua non sunt artifices, qui
singulas eius partes perficiunt, & absoluunt,
sed architectus, qui totam machinam animo
conceptam habet, & ad eius cōsummatio-
nem applicat singulare artificum manus,
& artem. Inter hos autem duos modos est
non nihil discriminis; nam prior omnino, &
absolutè excludit rationem principalis agen-
tis; posterior patitur aliquam rationem cause
præcipue, non quidē respectu eius finis, &
effectus, qui per se primò intenditur à pri-
mo, & præcipuo agente, sed respectu pro-
prij, & proportionati effectus. Discrimen
patet, nā aqua nullā vim propriam confert
ad calefactionem, sed solum agit virtute
ignis, cuius formā participat: at verò miles
per se pugnat, & ferit hostē quamvis per se
solus non assequatur victoriam: artifices
subordinati architecto, per se quoque adi-
ficant alias partes, quamvis hęc ipsorum
operatio ad consummationem totius ope-
ris ab architecto dirigatur.

III.
Homo non
est præcipua
causa scien-
tiae Theolo-
gice.

Augustin.

S. Thom.

Aristot.

potiunt; qualia nō sunt pleraque eorum, de
quibꝫ agit Theologia: tū quia effectus sen-
sibilis, vel etiam intelligibilis ea certò nō
repräsentant: tū quia intellectus humanus
habet pro obiecto sibi proportionata, &
cōnaturali intelligibile per species à sensi-
bus abstractas. Secundò omne agens, quod
nō agit nisi motum, & applicat̄ ab altero;
habere nequit vicem agentis principalis: at
homo secundū proprias vires, ac lumen na-
turelū intellectus, nequit Theologice dis-
currere, aut venire in notitiam illius cōclu-
sionis per se, ac propria Theologice, nisi
moueat̄, atque applicetur à Deo particu-
lari modo operante: ergo nō habet rationem
cause præcipue. Maior propositio habetur
ex suppositione, & afferitur à D. Thom. in s. Thom.
4. d. 40. q. vn. art. 1. ad 1. & sāp̄ alibi. Et
constat ratione: causa namque indigens al-
terius motione, est illi subordinata in agen-
to: & proinde minus præcipua. Assumptio
cōstat ex dictis. cap. proximo: nā nisi Deus
reuelasset, & mentes infusione diuinī lumi-
nis illustrasset, non esset alia Theologia,
quam naturalis: item principia discursus
Theologici quoad assensus certos, & infal-
libiles, quales in Theologia requiruntur,
cognosci nequeunt per lumen naturale in-
tellectus, & exigunt lumen fidei; atque adeo
ad inchoationem discursus nō habet intel-
lectus instrumenta sufficientia, vt per se
ipsum procedere possit ad acquirendam
notitiam conclusionis, sed indiget auxilio
particulari Dei mouentis.

Ex his constat intellectum ex defectu
vtriusque conditionis, nō esse causam præ-
cipuum scientiae Theologiae. Verum, quia
discursus Theologicus cōstat principijs, &
conclusione, perspicuum est Theologian
ratione principiorum non habere causam
aliam præcipuā præter Deum, atque adeo
assensum præstrium conclusioni, quatenus
pendet ex assensu præmissarum, in illū tam-
quā in præcipuum causam referri, superest
videndū vtrum ad ipsum assensum cōclu-
sionis per se, atque immediate, & nō solum
ratione principiorū opus sit motione, aut
eleuatione Dei particulari; an verò positis
assensibus præmissarum intellectus suapte
vi, absque alia eleuatione, possit elicere af-
fensum conclusionis; & cōsequenter ex hac
parte habere modū aliquę causę præcipue
in suo genere, sicut habet ad assensum reli-
quarum scientiarum. Huic questioni re-
pondeo, positis assensibus præmissarum,
non requiri nouam eleuationem, aut mo-
tionem intellectus à superiori causa, vt affe-
nitatur conclusioni, sed ipsum suapte vi ger-
minare assensum ex præconcepto semini-

IV.

An intel-
lectus positi
assensibus
præmissarum
possit suapte
vi elicere af-
fensum con-
clusionum.

princi-

principiorum: atque adeo quoad hanc partem habere modum aliquem causae in suo genere principalis. Ut positio intelligatur recolendū est id, quod dialektici tradunt, nimis semper ad assensum cōclusionis interuenire iudicium de bonitate cōsequentiæ, sive formale, sive virtuale; deinde verò intellectū affectū eiusmodi iudicis præmissarum, & consequentiæ, ferre iudicium de cōclusione, dico itaque Theogum ad hoc iudicū prout immediatè procedit ab intellectu ita eleuato assensib⁹ præmissarū, nō egere alia eleuatione Dei, aut motione ad assensum: sed ex se nō minùs naturaliter illi assentiri, quām assentiantur alijs conclusionibus naturalibus. Fundamentum est, Quoniam ad præbendū assensum discursuum, nō est alia difficultas ex parte intellectus, quām ignoratio principiorū, aut consequentiæ: his namque cognitis necessariò determinatur ad assensum: at difficultas intellectus circa principia reuelata vincitur, & in potentia suppletur per eleuationē luminis diuini: bonitas verò cōsequentiæ naturali lumine euidēter agnoscitur: ergo ijs positis abq; alia noua motione sola vi naturali cōiuncta principijs intellectus gignet assensum Theologicum. Et confirmatur. Quoniam, si posito aliquo principio, euidenter sequitur aliqua conclusio, qui illud admittit, & vider euidentē alterius ex illo cōficationem, quamdiu illud nō retractat, necessario determinatur ad assensum: at positis assensib⁹ præmissarū de fide, & bonitate cōsequentiæ, intellectus lumine naturali potest intueri euidētiam cōsequentiæ, cuius vi efformare poterit hanc conditionem euidentem; si principia hæc sunt vera, conclusio est vera: & nō retractando iudicium præmissarū, necessariò determinabitur quoad assensum conclusionis; que proinde gignet absque ope alterius luminis distinctioni à lumine principiorū. Ex quo deinde sequitur posterior pars eiufde afferationis. Nam quādo ad effectū per se, requiritur principium, quod haberi potest ex propria, & cōnaturali vi agentis, id quoad hāc partē dici suo modo potest agens principale, saltem secundum quid: ad assensum verò discursu genitū per se cōcurrat, ac requiritur iudicium salte virtuale de bonitate consequentiæ: hoc autē ultimo resolutur in lumine naturalis intellectus; qui suapte vi absque ope extrinseca reducere potest discursum ad primas regulas naturaliter euidentes: ergo homo ratione luminis naturalis ex hac parte potest dici secundum quid, causa præcipua assensus Theologici. Dico, secundum quid, quoniam assensus hic

per se pendet ex principijs reuelatis, quorū iudicū reducitur in Deum, tamquā in primam causam, & de primo ad ultimum ipsa quoque notitia conclusionis: præterea, quia ex parte assensus discursus pendet ex solo lumine intellectus, quoad iudicū consequentiæ, opus est applicatione, nō quidē immediata, sed remota per reuelationem, ac lumen ad assensum principiorum. Ex quo tandem efficitur, lumen naturale intellectus quoad præbendū assensum Theologicum, nō esse causam minus principalem prioris generis, quæ nihil de suo cōfert ad operationem: sed posterioris, quæ vi propria, modo aliquo attingit effectū, quamvis nō sit per omnia similis causis naturalibus subordinatis: nā artifex particularis ad proprias operationes nō necessariò recipit vim agēdi ab architecto, sed directionem: Theologus verò nō solum applicationem habet à superiore causa, nempe Deo, sed etiam potiorem rationē agēdi, qui sunt assensus præmissarum ex diuinā reuelatione, ac lumine habiti: magis aptè cōferri potest instrumentis artium, quæ in se habent vim aliquam, & aptitudinem ad effectum, si applicentur, ac mouentur ab arte: etenim intellectus adhibita applicatione per fidē præmissarum, vim naturalē habet ad assensum conclusionis. Atque ex his constat solutio prioris difficultatis.

Ex hac verò solutione elici potest responsio ad alteram quæstionē de diversitate Theologiae à fide: quæ precipue consistit in tribus. Primum est, quod respectu fidei intellectus nō habet in vilo genere principium, aut potentiam completam; respectu verò Theologiae habet quoad aliquid. Secundum verò est, quia fides indiget proximo, atque immediato principio supernaturali, Theologia verò remoto. Tertium denique, quoniam fides est habitus infusus necessariò requisitus ad actus sui ordinis: Theologia verò est habitus acquisitus, non necessarius, ad constitutandā potentiam simpliciter, sed solum ad facilius operandum. Quæ tria perficia ostenduntur ex dictis: & primū quidē cōstat ex eo, quod actus fidei est simpliciter supernaturalis ordinis, ac diuini; atque non adeo est in intellectu respectu eius potētia completa, sed indiget eleuatione supernaturali, vt ex instituto p̄batur in materia de gratia; & ideo Theologi communiter afferunt virtutes, & habitus supernaturales conferri nobis à Deo, nō ad melius ac facilius operandum, sed vt potentia fiat completa, & proportionata, vt possit actū elicere: respectu verò Theologiae, vt ex dictis cōstat, habet intellectus

V.
Theologia
& fides quo-
modo diffe-
rant.

vim completam, saltem ad unum principium assensus, hoc est, iudicium de consequentia bonitatem. Secundum etiam patet, quoniam ad assensum fidei non sat est, ut assentiamur ex auxilio, ac lumine supernaturali alicui principio, ex quo conclusio revelata colligatur: sed opus est, ut assensus prestatetur immediatè ex lumine, ac motu supernaturali, ut doceri solet in materia de fide: & patet ratione, quoniam actus est substantialiter ordinis diuini, & indiget immediato principio eiusdem ordinis. At vero actus Theologiae, cum immediatè procedat ex ratione, & discursu humano, conflato tamen ex assensibus ordinis diuini, sat est si ratione præmissarum habeat principium supranaturale: quod tamen non concurrit immediatè ad eliciendum assensum conclusionis.

Obiectet aliquis, hoc discrimen non esse verum, quoniam assensus principiorum immediatè concurrunt ad assensum conclusionis: hi vero in Theologia sunt ordinis diuini, ac supranaturales, nempe actus fidei: ergo etiam Theologia immediatè procedit à principio supernaturaleri eleuante. Respondeo sermonem non esse de principio, sive causa per modum actus, quo continetur motuum assensus discursu: sed de principio ad hoc ipsum eleuante intellectum per modum habitus, & completere potentiam, ut positis præmissis assentiat conclusioni: nam ad hoc tamen completa est potentia intellectus ad assensum Theologicos, quam sit ad assensus aliarum scientiarum positis primis principijs: ita ut quemadmodum philosophus naturalis, postquam præbuit assensus suis principijs, virtute horum suapte via assentitur conclusioni. Theologus etiam positis assensibus de fide circa præmissas, absq; ope noui auxiliij supranaturalis, virtute tamen præmissarum præstet assensum conclusioni. Atque ita quoad hoc habet medium locum inter fidem, ac scientias naturales: nam ad has est absolute completa potentia intelligendi, neque pro se indiget auxilio ordinis diuini, sive ad assensum præmissarum, sive conclusionis; fides autem ad omnem proprium actu eget auxilio eleuante potentiam ex se incompletam: scientia vero Theologica eget quidem eleuatione ratione principiorum, & concursu horum ad assensum conclusionis: non tamen exigit concursum alium proximum supranaturalem immediatè eleuantem ad assensum discursu Theologico genitum. Ex quib' tandem constat terrum discrimen. Nam fidem esse habitum per se insusum habetur ex Conc. Trid. sess. 6.c. 7. Theologiam vero esse acquisitum, est

communis sententia Doctorum, quos referat tractatu 6. c. 2. atque adeò, licet fides cum precedat actus per modum potentiae, ab ijs non significatur, habitus tamē Theologicus proprijs actibus digni debet; quia non requiritur, ut compleans potentiam, sed datur ad maiorem facilitatem: & ideo per se non supponitur à suis actibus, sed supponit illos. Et quamvis in adultis, qui contundunt ad fidem, etiam supponatur actus credendi tamquam dispositio ad habitum, est longè diversa ratio: nam actus ille non est causa efficiens habitus, sed dispositiva tantum; & ad ipsum elicendū prærequiritur auxilium proportionale habitui, supplens eius vim, atque concursum: actus autē Theologicus, ut habeatur ante habitum, non indiget concurso vel suppleente habitum; sed sola determinatione, sive motione principiorū de fide, iudicio de bonitate consequentie, & propria virtute naturali intellectus: quæ causa sufficiunt ad eum elicendū: ipse vero efficienter attingit productionē habitus, ut ceteri actus, quies respondent habitus acquisiti.

Hinc facile sumitur responsio ad rationes dubitandi initio propositas. Nam quia habitus Theologicus partim conuenit cum habitu fidei, partim differt; idcirco reducitur ad eadem principia, ad quæ fides: non tamen eodem modo: nam fides immediatè pendet à revelatione, & lumine diuino: Theologia vero remotè interuentu suorum principiorum, quæ teneri debent assensu fidei: & ita patet responsio ad rationē probatē non esse discrimen inter utramque. Quæ vero suadent interessere discrimen, concedendū sunt. Verum ex ijs non sequitur hominem esse causam præcipuum simpliciter assensus Theologici: nam quamvis ad eum immediatè concurrat ratio, ac discursus humanus quoad formā Syllogisticam, discursus tamen constat præmissis creditis fide diuina, ut infra ostendam: cum vero actus credendi sit principaliter à Deo, principaliter quoque ab ipso erit assensus Theologicus: quoniam interuentu præmissarum reducitur ad eandem causam. Ad primum vero argumentum eorum, quibus id suadebatur, dicendum maiorem propositionē esse veram, si operatio procedat simpliciter, & absolutè modo conaturali potentiae: tunc enim substantia viens eo modo, potentia, est causa præcipua operationis. At in hoc sensu non est vera assumptione: nam quamvis discursus quoad formā sit connaturalis operatio hominis, quoad materiam tamen, & assensus principiorū potest esse supranaturalis: ut re ipsa contingit in discursu Theologico: & quia assensus discursivus non minus pende-

VI.

Concil. Trid.

VII.

a prin-

à principijs materialibꝫ quām à forma, imo quoad determinationē, & genus actus, magis p̄det ab illis, fit, vt, licet discursus quoad formā procedat modo, ac ratione cōnaturali intellectus humani, sit simpliciter supranaturalis ratione principiorum: atque adeò pricipius eius auctor, & causa nō sit homo, sed Deus. Secundum eodē serè modo soluitur. Nō enim Theologus resoluit omnia principia sui assensus ad lumen naturale: assensus quippe p̄missarū de fide, ad id resolui nequeunt: & ita simpliciter est causa minus pricipia, quamvis proprio lumine resoluat in principia formalia, qua ex parte nō repugnat, vt dicatur causa pricipia secundū quid, modo superius explicato. Tertium argumentū dissoluitur dicēdo assensus fidei non esse instrumenta intellectus, sed Dei, per eos mouētis intellectū ad assensum conclusionis: nō enim quidquid cooperatur alteri ad eius actionē, est instrumentum, nisi sit virtus naturalis ipsius, aut ab eo accepit virtutē, ac motū: vt multis exemplis patet: etenim calor cœlestis cooperatur viuentibus ad operationes animæ vegetatīs, nec tamē est illius instrumentū, imo habet rationē instrumenti respectu cœli per eum cooperatis actionibꝫ inferiorū. Simili serè modo habitus supernaturales cōcurrunt cū potētijs spiritualibus ad operationes vitales ordinis diuini: nec sunt earum instrumenta, sed Dei per eos eleuantis potentias: assensus autē p̄missarū de fide nec sunt virtutes naturales intellectus, nec ab ipso tamquam causa pricipia accipiunt virtutē, aut motū: ideoq̄ non habent respectu eius rationē causas instrumentariæ. Exempla verò instrumentorū artificialiū quæ in cōtrarium proferuntur, nō sunt ad rem: nā artifices, qui vtuntur instrumentis ab alia arte p̄paratis, imprimunt ijs vim, ac motū, vt ferræ faber, gladio miles, & sic in ceteris: principia verò fidei potius vim cōferunt intellectui, quām ab eo accipient.

Assensus Theologicus exigit eadem principia formalia, quæ reliquæ scientiæ: materialia verò per se solum exigit reuelata.

C A P V T . IV.

Principia prima, atque remota, exigunt alias causas medias, & instrumentarias, quæ immediate attingant effectus, Deus, & homo sunt cause suo modo remotæ assensus Theologici: ideo oportet propinquiores indagare. Omnis autē assensus discursus resoluitur immediate in duo genera principiorū, scilicet, in formalia, & materialia. Idecō philosophus duos de resolu-

tione tractatus scripsit: priorē de resolutione in principia formalia, posteriorē de resolutione in materialia: illa cōtinētur figura, modoq; Syllogistico: hæc principijs, vel cōmunitibꝫ, vel proprijs singularū scientiarū. Theologiæ ego supra tractatu i. ostēdi esse habitū discursiuū; atq; adeò in hec etiā duo genera principiorū resoluti debet.

Circa principia formalia nihil speciale exigit Theologia ab alijs scientijs, ijsdē, n. quibus illæ, vt ut arguēndi formis. Id tamē aduertēdū nōnullas regulas maxime circa Syllogismos expicatorios nō eodem modo habere vim in terminis diuinis, atq; in creatis. Sed de his agitur in materia de S. Trinitate, in qua p̄cipiū regulæ illæ deficerē vidētur. Porrò q̄a principia formalia faciunt euidētiā cōsequētiæ, videbitur alicui repugnare assensui Theologico ineuidēti, vt in ipsa euidēter resoluitur. Quā sententiā ex alio capite docuit Sotus lib. i. Posteriorū, c. 3. q. 2, ad confirmationē septimi argumenti principalis: quo loco existimat nō digni assensum Theologicum ex reuelatis, quādō adest euidētiā cōsequētiæ, sed p̄bri assensū fidei. Fundamentū est, quoniā Syllogismo cōstante principijs reuelatis, & euidēter cōcludēte proponitur sufficiēter cōclusio illata, vt credatur ex motu reuelationis diuina. Cū verò p̄abetur assensus enunciationi ex motu reuelationis, est actus fidei, nō Theologiæ: ergo euidētiā cōsequētiæ excludit assensum Theologicū.

Vt huic dubio satiat, notandū est cōsequētiā alia esse materiale, alia formalē: materialis est, cū non habita ratione formæ Syllogistica tantummodo attēditur habitudo cōsequentis ad antecedēs, vt se res habet in propositionibus cōditionalibus: nā cū dicimus, si sol lucet, dies est, aut vice versa, nō habemus vllā rationē cōsequētiæ formalis: sed solū respicimus habitudinē necessariā inter lucē solis, ac diē: formalis verò est, cū inspicitur figura, & modus syllogisticus; qui abstrahendo ab omni materia, vel benē, vel malē concludit. Porrò in cōsequētiā formalī secundū se semper est, vel necessitas, & euidētiā, vel ineptitudo ad certō, & euidēter inferendā cōclusionem, quāuis alicui ob ignoratiā videri possit bona cōsequētiā, quæ incepta est. In cōsequētiā verò materiali est diuersitas: Nā cū inter causas alię sint necessaria, & semper cōiunctæ cū effectu, alię vt plurimū, alię indifferentes, in vtrāq; partē, expositione primarū necessariō sequitur effectus; & ita si penetraret natura ipsarū, cōsequētiā materialis erit euidens: sicut est cū dicitur, si est ignis, calefacit: in alijs verò non erit omnimodo

Theologia
nihil specia-
le ex git,
quoad prin-
cipia forma-
lia.

Post-
eriorū.

III.
Consequen-
tia alia ma-
terialis alia
formalis.

evidentia, sed pro varietate circumstantiarum erit maior, vel minor, vel nulla, verbi gratia in hac conditionali: si est natus, diligat filium, non est evidētia simpliciter, sed tantummodo moralis, in hac autem, si est hycems, vigeret frigus, tātummodō physis. In hac vero, si est poēta, est pauper, non est evidētia, sed probabilitas. Et sicut evidētia cōsequentiae formalis, & materialis, non necessariō cōiungitur: nā in conditionalibus sola est materialis, in Syllogismo ex probabilibus, vel etiam falsis apto secundum formam, est sola formalis: Ita quoque potest evenire, vt in eodem discursu simul sint: vt sit in demonstrationibus mathematicis in prima figura.

IV.

Causa.

Hoc posito dico. Ad assensum verē Theologicum necessariō requiritur evidētia cōsequentiae formalis, nec repugnat evidētia materialis, non tamen requiritur. Prima pars est Cani lib. 12. de locis. c. 2. ad finem, vbi tacito auctoris nomine opinionem Sotii reprehendit, est etiā Doctorum afferentiū Theologiam esse scientiā ratione certitudinis, & evidētia cōsequentiae, quos referā tractatu 4. c. 7. & est de mente omnium qui vocant illā scientiam, qui referentur eodē tractatu, c. 6. scientia enim non est, vbi deest evidētia consequentiae. Tandem idē sentiunt, qui aiunt certitudinē Theologiae esse maiore certitudine cuiusvis scientiā naturalis, quos referā tractatu 6. cap. 3. Etenim assensus omnis genitus discursu, cuius cōsequentia non est certa secundum formam, est minus certus eo, qui dignit discursu certo cōcludente, si tamē utriusque præmissæ sint certæ. At verō, si discursus Theologicus non sit evidē secundum formā, consequentia non erit certa, vt est cōsequentia discursuum pertinentium ad scientias naturales: ergo Theologia non erit magis certa, quā illa. Maior propositio patet, quoniam assensus genitus ex utroque principio formalī, ac materiali certo, est simpliciter certus: qui verō desiderat certitudinē alterius, simpliciter non est certus, vt quis enim certō aſtentiat vni propositiōni propter alias, debet esse certus de veritate ipsarum, & de bonitate illationis: nā si de hac, vel de illa dubitet, cōsequenter etiā de veritate cōclusionis dubitabit. Assumptio verō patet, quoniam scientiā naturales habent utramq; certitudinē, vt patet; Theologia verō, si non supponat evidētia consequentiae, non erit certa de illa; quandoquidē, licet aliquæ consequentiae sint reuelatae in sacris literis, potius respiciunt materiam quam formā. Et haec ipsæ sunt paucissimæ: ex verō, quibus communiter vtitur Theo-

logus, non sunt reuelatae: & ideo non habent aliundē certitudinem, quam ex evidētia. Quare si hāc defuerit, assensus Theologicus non erit æquē certus, ac is, quigignitur discursu scientiā naturalis.

V.

Secunda pars ostenditur, quoniam ad evidētiam materialis cōsequentiae, non requiritur notitia evidens aliiū propositionis absolute de inesse; sed sat est evidens notitia connexionis medijs termini cū passione, & propositionis conditionalis contexta ex ijsdē terminis. Exempli gratia, ex ratione hominis evidētē sequitur risibilitas, & ex ratione equi hinnibilitas; & ideo si dicatur est equus, rectē sequitur, ergo est hinnibilis; est homo, ergo risibilis: quare etiamsi hi termini cōiungantur cū alijs, cum quibus repugnat omnino naturalis connexionis, nihilominus cōsequentia erit evidens, ac necessaria: vt si dicas, si Alexander est equus, est hinnibilis: si Bucephalus est homo, est risibilis. Nā quoniam veritas conditionalis cōsistit solū in ratione consequentiae, vt docent Logici, fieri potest, vt cōsequens, & antecedens sit impossibile, & nihilominus propositio conditionalis vera, vt ait D. Th. S. Thom. 1. p. q. 25. art. 3. ad 2. & cōsequenter necessaria, quoniam omnis conditionalis vera est necessaria, vt docet idem. S. Doct. lib. 6. metaph. lectione 3. ante mediū, & consequenter erit evidens cernenti connexionē antecedētis cū cōsequente. Ex quo infertur fore evidētē cōsequentiam materialē, etiā si antecedens, & cōsequens sit evidens: nā cūm ad evidētia cōsequētia non requiratur veritas ipsorum, nequaquam etiā requiretur evidētia; quādoquidem, quādo propositio est falsa, non potest habere evidētiam veritatis: quare evidētia consequentiae materialis, quā cohærente potest cū falso antecedētis, & consequentis, stare poterit cū inevidētia eorundem. Atque ita patet, hanc conditionalem, si verbum diuinum est homo, habet voluntatē humanam: esse evidētē quāmuis haec dux, verbum diuinum est homo, verbum diuinum habet voluntatē humanā, sint inevidētēs.. Ex quo tandem sequitur hunc Syllogismum: omnis homo habet voluntatē humanam, verbum diuinum est homo: ergo habet voluntatē humanam, admittere evidētiam consequentiae materialis.

VI.

Tertia pars ostenditur, quoniam assensus Theologicus, cūm sit inevidētēs, cohærente potest cum inevidētia consequentiae materialis. Id verō tunc erit, quādo Syllogismus Theologicus constiterit: utraque præmissa reuelatae, & credita fide diuinā; erit enim assensus Theologicus, vt patet hoc ipso capite; & nihilominus non erit evidētia con-

VII.

tia cōsequentiā materialis. Ratio est, quoniam ad eiusmodi euidentiam opus est saltem, ut sit euidens intellectui cōnexio medij termini cū passione, vel subiecto: tunc enim hoc ipso, quo aliud extremum quodcumque cōiungitur, aut cōiungi supponitur cū medio termino, euidens est coniungi debere etiam cum passione, ut patet in exemplis allatis: nam, quia hinnibilitas euidenter coniungitur cū equo, hoc ipso, quo siue verē, siue falsō, siue euidenter siue ineuidenter supponitur aliquē esse equum, euidenter etiā sequitur eundē esse hinnibilem. At quando vtraque prēmissa est de fide, & cōsequenter ineuidens, cōiunctio quoque medij termini siue cum passione, siue cum subiecto est ineuidens; atq; adeo ipsa quoque consequentia materialis manet ineuidens, ut si dicas *Christus est filius Dei, Christus est filius Virginis: ergo filius Virginis est filius Dei:* nā medijs termini est *Christus*, cuius coniunctio cū extremis non est nobis euidens; & consequenter neque consequentiā materialis habet euidentiam, neque si fiat ex ijsdem terminis conditionalis propositione, nimirum, si est *Christus, est filius Dei*, erit euidens. Ex quo apertē deducitur euidentiam consecutionis materialis, non necessariō requiri ad assensum verē Theologicum.

Ad primum motiuum oppositā sententiā respondeo, sicut necessitas illationis nō confert certitudinē assensiū, nisi principia ipsa materialia sint necessaria, vel alioquin certa, ut patet in assensu nato ex Syllogismo apto secundū formā, constante tamen prēmissis solūm probabilitib: ita etiā solā euidentiā consecutionis nō sufficere, ut assensus sit euidens, nisi vtraque prēmissa sit euidens. Ad secundū distingueda est maior, nā si sensus eius sit, Syllogismo euidenter cōcludēte proponi conclusionē, ut credendā immediatē propter motiuum reuelationis diuinæ, negāda est: repugnat enim, ut assensus sit propriè discursivus, & cadat in conclusionem proximā, & immediatē propter idē motiuum, propter q̄ prēmissae creduntur esse verē. Etenim motiuum immediatū assensus discursivi est notitia, qua cernitur cōiunctio medij termini cum vtroque extremo: hęc autem cōtinetur assensibus prēmissarum; & differt à motiuo, propter quod ip̄sāmet creduntur: & ideo, cū reuelatio diuina sit immediatū motiuum assentiendi prēmissis Theologicis, fieri nequit, ut assensus prēstitus cōclusioni ob notitiā prēmissarū ex reuelatione habita nitatur immediatē reuelatione diuina. Si verō sensus sit eam propositionē sat es- se, ut prēbeatur assensus mediati, ac remo-

ē propter reuelationem, concedenda est maior: sed in eo sensu non est vera assump- tio; assensus enim cadens supra conclusio- nem, ut solūm deducitā ex principijs fidei per se, ac formaliter, non est assensus fidei.

Quod attinet ad principia materialia. Quędā ex ijs sunt cōmunia omnibus scientijs, quę dignitates appellantur, & ingrediuntur oēs demonstrationes, nō formaliter, & actu, sed virtute: qualia sunt, *de quo libet est affirmare, vel negare: impossibile est idem simul esse, & nō esse.* Alia verò sunt, que formaliter per se ingrediuntur demonstratio- nes. Verū ex his quoq; assignari possunt aliqua prima, quę virtute cōtinent reliqua omnia, quatenus cāterā demonstrationes resoluuntur in cōclusionem demonstratā per eiusmodi principia, & cōsequenter in ipsa: quę proinde ingrediuntur oēs eiusdē scientiā demonstrationes, primā formaliter, ceteras virtute. Ex qua diuisione principiorū tria disquirenda se offerunt. Prīmū est, vtrū Theologia habeat principia com- munissima, & quasi dignitates; quę virtute singulos eius discursus ingrediatur. Secundū vtrū habeat prima aliqua principia: ex quib⁹ cātera procedat, & in quę vltimo resoluantur. Tertium denique quod nā sit genus, quę cōditiones principijs Theolo- gicis necessariæ. Et quoniā in his cōuenire debent omnia, siue sint cōmunia, siue non, ab hoc vltimo incipiam inquirendo genus materiae probatiuæ, qua vtitur Theologus.

Principiorū diuisione.

VIII.

IX.

Aristot.
Quatuor
probatiuæ
materiae mo-
di sunt.

Quadruplex autem materiae probatiuæ modus traditur ab Aristot. lib. I. Topico- rum, scilicet necessaria, vel potius euidens, probabilis, sophistica, pseudographia: quo loco nō cōsideratur materia secundū quod est in se: & ita nō dicitur necessaria, contin- gens, impossibilis: sed secundū quod sumit- tur ab intellectu, sub aliqua apparentia ve- ritatis; & quatenus substat assensui mētali, sub diuersis motiuis. Porrò de duob⁹ vlti- mis generibus materiae nō est vlla dubita- tio: nam, cū Theologia sit habitus verus, nō potest vti materia probatiua, q̄ gignit errorē, ac deceptionē, veritas enim nō eget adminiculō falsitatis: restat duo alia gene- ra materiae probatiuæ, scilicet, euidens, ac probabilis: cui adiungendum est tertium: quod, quia supra naturā est, latuit Philosophum, nemp̄ materia infallibilis, ineuidens: quę omnia diuersimodè inter se con- necti posunt: ita, ut vna prēmissa pertineat ad vnu genus, altera ad alterum. Verbi gra- tia, si Syllogismus confit altera prēmissa reuelata, altera probabili, & sic in cāteris.

Toletanus q. 2. prologi, art. 2. conclu- sione 4. & q. 3. art. 2. cōclusionē 4. & q. 4. Toletan.

art. 2.

art. 2. conclusione 4. habitum, qui procedit ex utraque evidenti naturali, præsuppositis articulis fidei, ut cōditione extrinseca, docet esse verē Theologicum; & q. 2. art. 2. conclusione 3. qu. 3. art. 4. ad argumenta contra secundam conclusionem, & q. 4. art. 2. conclusione 3. idem affirmit de habitu probatio ex Syllogismo constante duobus probabilibus. Rationem verō huius opinionis indicat loco illo quæstionis tertia proximè citata, dicens habitum hunc esse distinctum à metaphysica, & illa nobiliorem ratione obiectum, unde elici potest hæc ratio: habitus scientifici distinguuntur ratione obiecti, sed predicti habitus sunt de obiecto, quod per solam rationem naturalem nō potest innescere, quales sunt veritates de Deo, quæ pertinent ad metaphysicam: ergo pertinent ad superiorē scientiam, quæ est Theologia.

Nihilominus dico. Ad discursum Theologicum per se, ac necessariò requiritur motuum reuelationis diuinæ. Ita Albertus in prologo summae, dicens, Theologiam per reuelationem diuinæ luminis omnia probare, & tractatu 1. qu. 4. principijs distingui ab alijs scientijs, quia in ea sunt cognita per fidem; & q. 5. m. 2. esse certiorēm alijs, quia innititur primæ veritati. Consentunt omnes, qui docent articulos fidei esse principia scientiæ Theologiae. Ita Alensis 1. p. q. 1. m. 1. D. Thom. qu. vñica prologi, art. 3. quæstiuncula 2. ad 2. & 3. & quæstiuncula 3. & art. 5. & 1. p. q. 1. art. 2. 5. & 8. cum Caetano. Ägyd. 2. p. prologi, q. 1. art. 3. in cap. Henricus in Summa art. 6. q. 1. ad 4. Richardus. q. 2. 6. & 7. prologi. Gregor. q. 1. art. 2. in responsione ad arg. & q. 3. art. 3. Argentin. q. 2. art. 2. Marsilius. q. 2. art. 3. propositione 5. & 6. Alliacens. q. vñica. art. 3. litera EE. Capreolus. q. 1. art. 1. conclusione 5. Carthus. q. 1. ad 4. 6. & 9. rationem. Syluester in confl. q. 1. art. 10. & 11. Maior. q. 4. prologi; Canuslib. 12. de locis. c. 3. & 4. Palatius. q. 6. prologi. Hispal. & Soncin. q. 1. sapienti, & omnes qui affirmant obiectum formale Theologiae esse credibile, aut reuelabile, quo tractatu sequenti, c. 10. referam. Ostenditur in primis auctoritate Magni Dionysij, cap. 2. de diuinis nominibus paulò post principium ubi si ait: *Nam siquidem est, qui omnino sacris Scripturis refusat, longè omnino aberit.* & à Philosophia nostra: ac nisi illi cura sit diuina sanctarum literarum sapientia, quomodo nobis erit cura ipsum ad caffissimorum eloquiorū scientiam adducere? & secundum aliam translationem: *Quomodo nobis cura sit istius manuductionis ad theologiam scientiam?* quibus verbis ma-

nitētē docet nō esse aliam viam probandi Theologicè mysteria diuina, quām ex reuelatis, ideoque postea subiungit: *Sin vero Scriptura sancta veritatē intuetur, ista nos quoq; regula & luce sieti, ad rationem pro viribus redendā nusquā declinādo pergemus.* Fundamentū sumitur ex ipsa nominis etymologia, & vsu inter Christianos: sumitur enim Theologia pro habitu, ac notitia de Deo: nō vt cumque, hac enim ratione nō distinguetur à Metaphysica, sed ex diuina reuelatione: vt enim iam supra notaui, Christiana Theologia non ita appellatur solum, quia de Deo est, sed potissimum, quia ex Deo est, faltē remotē ratione principiorū, quæ reuelantur. Si verō nihil reuelatum in præmissis habeatur totus discursus ad scientias, & habitus omnino naturales pertinebit. Et confirmatur, quoniā actus proprius aliqui habitus, non fertur in obiectū materiale, nisi quatenus substat formaliter: propria vero ratio formalis obiecti Theologici nō est completa absque reuelatione diuina, vt constabit in tractatu de subiectu Theologiae: ergo cū reuelatio non aliter applicetur conclusioni discursu illatz, quām per principia reuelata, si neutra ex præmissis est reuelata, aut ex reuelatis deducēta, fieri non poterit, vt actus ex earū assensu genitus sit Theologicus. Dixi vel ex reuelatis deducta: quoniā vt recte notat Toleranus. q. 4. prologi. art. 1. dist. 2. & Sylvest. q. 1. conf. flati. art. 11. §. 2. Maior. q. 4. prologi, alias 9. & Alliacens. q. vñ. ar. 3. litera EE. quemadmodū in scientijs naturalibꝫ ad verā rationem assensus scientifici, non necessariò requiritur, vt immediatē procedat ex primis principijs notis ex terminis: sed sat est si procedat ex propositionibus iam determinatis, & resolutis ad prima principia; ita etiam vt assensus propositionis illata sit verē Theologicus, non est opus, vt immediatē procedat ex principijs in se reuelatis: sed sufficit, vt inferatur ex propositionibus ex fide deducēti, & resolutis in lumen diuinæ reuelationis.

Toletan.
Sylvest.
Maior.
Alliacens.

Ex hac assertione duo corollaria deducuntur. Alterū est, quotiescumque discrusus cōstat utrāque præmissa de fide, gignere assensum Theologicum, si cadat in conclusionē, quatenus præcisē deducta est. Constat, quoniā ciuitati assensus ad nullū habitū scientiæ naturalis pertinet, quoniā habet principia incidentia propter assensum fidei obscurum: nō ad opinionē, suspitionē, aut fidē humanam, nā excludit incertitudinē, quā illi habitus nō excludunt: nō denique ad fidē, quoniā nō immediate nititur reuelatione, Alterū est, si præmis-

farum

Theologia
non solum
de Deo est,
sed ex Deo.

XI.

Albertus.

Alensis.
S. Thom.Caetano.
Ägyd.
Henric.
Richard.
Gregor.
Argentin.
Marsilius.
Alliacens.
Capreol.
Carthusian.
Sylvest.
Maior.
Canus.
Palat.
Hispalensis.
Soncinas.

XII.
Quando
utrāque præ-
missa est de
fide, assensus
est Theolo-
gicus.

Bassol.
Gregor.
Alliacens.
Maior.
Caietan.

comment.

S. Thom.
Ad Rom. 1.
Deut. 6.
Exod. 15.

Scotus.

B. B.
II.
ndo
ue pr
est de
sienst
neolo

sarium.

sarum nulla sit de fide, aut ex principiis fidei deducta, nō gignere assensum Theologicum: ac proinde nullum assensum genitum ex vtraque premissa naturaliter evidente, aut ex vtraque probabili esse Theologicum. Hanc propositionē exp̄ressē tenet Bassol. q. 5. prologi, art. 3. §. vlt. Greg. q. 1. art. 2. Alliacens. q. vn. art. 3. litera FF. Maior. q. 4. fatis post medium. Caiet. i. p. q. 1. art. 8. §. In reponſione. & seq. ex doctrina D. Thomae. Ratio est quoniam discursus eiusmodi, & assensus per eum genitus caret propria ratione formalī Theologiq. hæc enim sumitur à principiis reuelatis: eiusmodi verò Syllogismus nullum habet ordinem ad reuelationem; nō si constet ex vtraque necessaria evidente, quoniam haberri potest lumine naturali, & pertinet ad metaphysicam: vt sumitur ex Comment. 6. metaph. Com. 2. afferente illa pertinere ad scientiā diuinam, hoc est, Theologiam naturalem, sive metaphysicam, in quorum definitione ponitur Deus, sicut in definitione naturalium natura: tamē quia in subsidium luminis naturalis, & ad certitudinem fidei Deus reuelauit etiam plurima ex ijs, quæ naturaliter agnoscuntur: vt notat D. Thom. q. 14. de ver. art. 10. in 3. d. 24. quæſt. 1. art. 3. & ſapè alibi, & facile ex Scriptura colligitur: nam Paul. ad Rom. 1. ait virtutem, ac diuinitatem Dei ex creaturis agnoscit ab hominibus: in lege autem vtrumque horum reuelatum est: Deut. 6. Audi Israël Dominus Deus noster, Dominus unus est. & Exod. cap. 15. Omnipotens nomen eius. si quis naturalis demonstrationis ignorans, vel oblitus premissas naturali lumine agnoscibiles, & reuelatas à Deo non sub eidē naturali, sed sub lumine fidei, reuelationisq. diuinæ assumat ad inferendam conclusionem, elicit assensum Theologicum, non actu scientiæ naturalis: quia fertur in obiectū sub ratione formalī Theologiq. non philosophiæ. Non est autem absurdum discursum materialiter eundem, quoad terminos, propositiones, & obiecta ratione assensum diuersorum pertinere ad diuersos habitus: nam vt bene notat Scotus in 3. d. 24. quæſt. vn. §. Contra hec. & Quodlibet. quæſt. 7. §. Tertia conclusio. ijdem termini materiales inferunt diuersis assensibus: & in caſu, de quo sermo est, Philosophus affentiretur principiis evidenter ex habitu intellectus: qui verò caret huiusmodi eidē, & recordaretur reuelationis diuinæ, affentiretur ex habitu fidei: & conſequenter de eadem conclusione hic haberet assensum Theologicum, ille scientiæ.

Si verò discursus constet vtraque premissa probabili, non esse Theologicum ex instituto probat Gregor. q. 1. prologi, art. 2. conclusione t. & facile constat, quoniam assensus probabiles nituntur motiu humano fallibili: & ita, quamvis versentur circa diuina, abhorrent à vera ratione Theologiq: quare Syllogismus constans vtraque premissa probabili, nullum ordinem haber ad reuelationem, & indifferenter haberri potest à quouis homine: nam si quis Platonicus motus ratione aliqua apparente, sumpta ex actibus nostri intellectus, & voluntatis, & inductus ex verbis Trismegisti, & Platonis, affereret tres in Deitate personas absque ullo ordine ad auctoritatem Dei, nō proinde Theologus censendus esset. Ad hoc enim nō sufficit, vt versetur circa id obiectū materiale: alioquin omnis Syllogismus probatius eiusdē conclusionis ad eundē habitū pertineret, quod est aperte falsum: nā eadē conclusio, si demonstretur medio mathematico, procedit ex habitu scientiæ mathematicæ, si medio physico, pertinet ad philosophiam naturalem: ergo Syllogismus probabilis nō per se pertinet ad Theologiam. Ex quibus patet solutio ad rationem Toletani: distinctio enim habituum nō est desumenda ab obiecto materiali, quod cognoscitur: sed ex motiu, & ratione formalī, quæ in Theologia necessario involuit diuinam reuelationem. Quod verò docet de illa extrinseca suppositione articulorum fidei tractatu 4. cap. 3. est examinandum.

Discursus Theologicus constare potest altero principio naturali, dum modò sit eidens, ac necessarium.

C A P V T V.

NVnc indagandum, vtrum discursus Theologicus admittat principium aliquod naturale, quod coniunctum alteri reuelato cōcurrat ad assensum Theologicum? Et quoniam solum de probabili, ac necessario dubitari potest, prius de probabili, deinde dicam de necessario. Sat verò esse concursum propositionis probabilis, cum altera reuelata ad discursum Theologicum, sentire videtur Palat. quæſt. 6. & 9. prologi, siudetur autem quoniam plurimæ argumentationes fiunt ad hunc modum: ea verò non pertinent ad ullam aliam scientiam, vel habitum: ergo ad Theogiam. Maior per se patet: nam Syllogismus, quo quis probaret sub speciebus hostiæ consecratae, quā videt, contineri

XIII.

Gregor.

I.

corpus

In hac hostia consecrata, ab hoc sacerdote, continetur sacramentum Christi corporis qua fide sit credendum. corpus. Cuius Syllogismi maior est de fide, assumptio tantum probabilis: non enim est euidenter verum, aut de fide certum, hunc hominem singularem esse sacerdotem, aut habuisse intentionem consecrandi: sed sola fide humana creditur; similia exempla passim occurunt in alijs materijs. Assumptio vero per se constat, quoniam hic Syllogismus versatur in materia Theologica, nempe in sacramentali: nimirum revelatio ne diuina ratione alterius praemissa: atque adeo eius conclusio agnoscibilis per revelationem mediare, vel immediate: ergo ad nullum alium habitum pertinet. Probatur consequentia: nam nullus habitus per se fertur in obiectum materiale alterius sumptum sub formali: at materia sacramentalis pertinet ad obiectum materiale fidei; & stat sub formali, nempe sub revelatione diuina: ergo assensus productus vi talis discursus non pertinet ad ullum alium habitum, quam ad Theologiam. Secundum omnis assensus mentalis distinctus à Theologico insusceptus vel acquisito, haberi potest naturaliter absque vila revelatione: assensus autem cadens supra conclusionem ita deductam haberi nullo modo potest absque revelatione: ergo cum non sit actus fidei, erit Theologicus. Tertius quotiescumque ratio formalis obiecti extenditur ad materiam contingentem, tum media assumpta pertinere possunt ad materiam contingentem: ergo quemadmodum potest esse altera praemissa de fide circa materiam contingentem, ita quoque potest cum illa assumti altera naturalis de materia contingentis: circa eam vero materiam non habetur aliis assensus, quam probabilis: ergo Syllogismus constans ex una de fide, & altera probabilis, est vere Theologicus.

II.

Maior.

Dico primum: Syllogismus constans altera praemissa de fide, altera probabilis non est vere, ac propriè Theologicus: sed indirectè, & tamquam additamentum. Prior pars traditur expressè à Maiore ubi supra. Est communis doctorum, quos referam tractatu 4. cap. 1. & tractatu 6. cap. 3. assertorum Theologiam esse certam, immo certiore omnibus scientijs naturalibus: quod non competit habitui, qui deducitur ex principio probabilis, vt per se patet. Ostenditur autem primò ex communi sententia doctorum, qui referentur tractatu 4. cap. 6. appellantium Theogiam sci-

niam, si non quoad omnes cōditiones scientiæ, de quo est controvērsia, saltem quoad cām proprietatem, qua iuxta doctrinam Philosophi lib. 6. & hic. c. 4. & 7. distinguuntur ab opinione, ac suspicione: quia scilicet est habitus, quo determinatè verum dicimus, vt explicat Scotus, q. 3. prologi, q. 4. lateral: nam suspicio, & opinio est indifferens ad verum, vel falsum: ita vt manens eadem vicissim substat modò veritati, modò falsitati ob mutationem obiecti; at verò scientia manens eadem non potest esse quādoque vera, quandoque falsa, sicut neque modò scientia, modò non scientia, vt docet Philosophus, lib. 7. Metaph. text. 53. in hoc itaque sensu Theologia communiter scientia appellatur: cum hoc autem repugnat, vt vitatur Syllogismo probatio constante, vel una solū praemissa probabili: ergo ad Syllogismum vere Theologicum est prorsus inepta materia probabilis. Assumpcio constat. Etenim, cum veritas conclusionis illata sit, & agnoscatur dependenter à coniunctione mediij cum utroque extremo, si haec sit dissolubilis, etiam veritas conclusionis erit variabilis, & mutabilis in falsitatem: atque adeo assensus conclusionis de vero, transibit in falsum: quotiescumque vero aliqua praemissarum est probabilis, fieri potest, vt dissoluatur unio mediij cum utroque extremo, etiam si altera sit de fide: huius enim veritate manente, & coniunctione mediij termini cum extremo, quod est in ipsa, destrui potest veritas alterius praemissæ probabilis, & coniunctio mediij cum extremo, quod est in ipsa: medium autem non connectit extrema inter se, nisi sit utriusque coniunctum: & ita quemadmodum ipsum disiungi potest ab extremo praemissæ probabilis, ita extrema conclusionis disiungi possunt inter se, & conclusio manebit falsa: & similiter assensus cadens super illam. Confirmatur eadē pars conclusionis à simili. Nam Theologia quoad veritatem non est inferior scientijs naturalibus: in his vero Syllogismi constantes vel una praemissa probabili, non per se procedunt ab habitu scientiæ: ergo neque assensus conclusionis deductæ ex una recta, altera probabilis per se, ac propriè erit actus Theologicus. Posterior pars suadetur argumentis in contrarium adductis, & exemplo aliarū scientiarum: ad quas indirectè reducuntur Syllogismi, & assensus probabiles, qui verantur circa idem obiectum sub aliqua ratione propriè abstractionis ipsarum, vt patet in solutione argumentorum.

Ad primum, quatenus priori parti assertioris

III.

ertionis aduersatur, dicendum est actus dupliciter posse ad scientiam totalem pertinere, nempe per se, propriè, ac directò, vel per accidens, & quasi additamentum: priore modo pertinent iij, qui procedunt ex proprijs scientiæ principijs: posteriore vero iij, qui non ex sciendi, sed opinandi principijs oriuntur. Vtrumque modum actuum videre licet in philosophia naturali: nam geniti per veram demonstrationem circa subiectum consideratum sub propria abstractione entis mobilis, à materia sensibili in singulari per se ad illam pertinent, qui vero gignuntur ex discurso probabili de eodem subiecto sub eadem abstractione, non per se, sed per accidens, & tamquam ex addito ad ipsam reuocantur. Et hoc ipsum dicendum est de actibus Theologicis: nam, qui pendent ex medio opinabili, non per se propriè, sed tamquam ex addito pertinent ad habitum Theologicum. Et in hoc sensu concedenda est assumptio primi argumenti, neganda in priore. Ad probationem dicendum, codem argumento concludi posse opiniones philosophicas propriè, ac per se pertinere ad habitum scientiæ naturalis, quoniam versantur circa ens mobile, sub abstractione à materia sensibili: quemadmodum itaque in philosophia vim nō habet, ita neque in Theologia. Quando vero scientiæ distinguntur per eiusmodi abstractiones, & rationes formales, iam supponitur aliquid commune omnium obiectis, quod completer propria ratione formalis, nempe scibilitas: quod quia non reperitur in obiecto conclusionis opinabili, idcirco, licet aliquo modo participet rationem aliquam abstractionis, non constituitur sub propria, & completa ratione formalis talis scientiæ. Et quoniam Theologia quoad immutabilitatem veritatis convenit cum alijs scientijs, cuius subiectum formale non est quomodounque cognoscibile per reuelationem: sed scibile remotè per reuelationem. Alter hoc ipsum explicari potest, dicendo completam rationem formalē obiectū Theologia esse cognoscibile per reuelationem infallibili discurso applicatum: per discursus vero constantē altera præmissa probabili fallibiliter applicatur reuelatio conclusioni: nam deficiente veritate illius præmissæ dissoluit medium, & cessat applicatio reuelationis. Ad secundum dico maiorem propositionem esse veram, si intelligatur de assensu Theologico latè sumpto: non vero de eo, qui propriè talis est; nam quiuis actus per se, vel per accidens Theologicus, supponit di-

uinam reuelationem. Tertij argumenti alius est negāda: & patet aperta instantia in ipsis actibus fidei, qui circa plurima cōtingentia versantur, nec tamen sunt opinatiui, sed omnino certi; & quemadmodū principia ipsa Theologica, quorum proprius assensus excludit formidinem, & incertitudinem opinionis, sunt de contingentibus: ita etiam conclusiones, quamvis circa cōtingentia versentur, poterunt terminare assensum non opinatiuum, si pendant ex medio non opinativo, sed certo: ut sunt omnes serè conclusiones Theologicae de mysterijs incarnationis, & sacramentorum.

Hæc de Syllogismo constante ex altera præmissa opinatiua, si vero loquamur de altera evidente, dupliciter haberi potest: scilicet, de obiecto vel necessario, vel contingenti, quando nempe gignitur ex ipsa præsens obiecti, & est experimentalis intuitiva, vel memorativa, abstractiva. Quantum ad primam Syllogismum constanter ex altera præmissa de fide, & altera evidente necessaria non gignere assensum Theologicum ostenditur. Primo, quoniam medium conflatum ex altera præmissa reuelata, altera nota naturaliter, non est simpliciter reuelatum: ad hoc enim opus est, ut ipsa connexio medijs cum vtroque extremo reuelata sit: cum vero altera tantum est reuelata, non reuelatur coniunctio medijs cum vtroque extremo, sed cum eo tantum, quod continetur præmissa reuelata. Confirmatur, quoniam eiusmodi discurso continetur motium, & ratio formalis distincta specie ab ea, quæ continetur Syllogismo constante vtraque præmissa reuelata. Etenim vtraque præmissa per se integrat, & compleat motium, & rationem formalem assensus: atque adeo, cum altera est euidentia lumine naturæ, confert partiale ratione motui distinctionem specie ab ea, quæ confertur a præmissis reuelatis. Secundo præmissa ordinis inferioris semper trahit ad se, & suam abstractionem præmissam ordinis superioris: si enim principio metaphysico addatur assumptio physica, determinatio pertinet ad philosophiam naturalem: ergo, cum præmissæ notæ lumine naturæ sint inferioris ordinis, reuelata autem superioris, quævis præmissa naturalis addita reuelata, reponet Syllogismum in materia probativa naturali.

Dico secundum, ex una de fide, & altera necessaria euidente colligitur conclusio Theologica. Ita docent expressè Heruæus Heruæus.
q. I. prologi dum impugnat primam & se-

IV.
Ex duabus
præmissis,
quarum altera
est reuelata
etiam altera eu-
dens, non
gignitur
conclusio
Theologica.

Gillij comment. Theol.

F cundam

V.

Durand.
Gregor.
Marsil.
Aliacens.
Maior.
Canus.

S. Thom.
Ex vna de si-
de & altera
necessaria
evidenti col-
ligitur con-
clusio Theo-
logica.

cundam opinionem Durandus. q. i. nu. 53.
Gregor. q. i. art. 2. in responsione ad art.
Marsilius. q. 2. ar. 2. dub. 1. 2. & 3. Aliacens.
q. vn. art. 3. litera EE. Maior. q. 4. prologi-
cit. Canus. lib. 12. de locis c. 2. ad finem, &c.

3. post 3. cōclusionem: & recentiores com-
muniter, & est de mente D. Thom. qui lib.
2. contra gent. c. 4. docet, interdū ex prin-
cipijs philosophia humanae sapientiam di-
uinā procedere. Ad probationē suppono,
quando ex permisiōne principiorum di-
uersi generis discursus sunt, semper con-
flari vnicum motiuum vniā tātū ratio-
ne formalī cōtentum: neque diuersitatem
vniū p̄missæ ab altera inducere motiu-
um formale integrum, ac distinctum: nā
motiuum integrum semper cōstat duabus
propositionibus; ideoque nunquā vna sola
constituit integrum rationē motiu. Quod
planum fiet per singula discurrendo, nam
motiuum integratum ex vna necessaria, &
altera probabili probabile tātū est: con-
flatum vro ex primo principio, & propo-
sitione sophistica, sophistiū est. Ad disser-
nendum vro vtra ex p̄missis trahat ad
se alteram ad constituendū motiuum prop-
riū generis, obseruandū est, ex vtrius con-
iunctione ad alteram abstrahatur medium
à propria ratione formalī alterius: nā quā
hanc vim habuerit, habebit vim dandi ra-
tionem, ac speciem motiu. Exempli grati-
a, propoſitio probabilis connexa necessariā
evidenti, reddit medium solum proba-
bile: ideo ipsa traducit evidenter ad con-
stituendum secum motiuum solum proba-
bile: propoſitio physica coniuncta meta-
physicā extrahit medium ab abstractio-
ne à materia: nā vbi interuenit principium
physicum, non fit omnimoda abstractio à
materia, & ita motiuum constans altero
principio metaphysico, altero physico,
simpliciter spectat ad philosophiam na-
turalē.

VI.
Discursus
constans al-
tero prin-
cipio reuelato
& altero na-
turaliter cui-
dente, facit
Theologi-
cam conclu-
sionem.

His p̄missis recte sequitur discursum
cōstantem altero principio reuelato, & al-
tero naturaliter evidente, ad Theologiam
pertinere. Nam principium naturale non
potest trahere propositionem reuelatam,
cui adiungitur ad cōstituendum medium
evidens, quale exigit assensus philosophiæ
naturalis: propoſitio autem reuelata trahit
principium naturale ad constituendū mo-
tiuum ineuidens, ac reuelatum: quę est pro-
pria ratio motiu Theologici. Nam licet
altera pars nō sit reuelata, quia tamen con-
nexio vniū ad alteram vltimo constitui-
tur per reuelationem, idcirco motiuum,
quod in medij cum extremis connexione
consistit, reuelatum dici potest; & manet

ineuidens, quia connexio medij cum ex-
tremo, quod continetur propositione re-
uelata ineuidens est. Ex quo fundamento
colligitur institutum. Primò, quoniam af-
fensus per eum discursum genitus, nititur
diuina reuelatione, atque adeò non spectat
ad villam scientiam naturalem: habet certi-
tudinem requisitam ex parte medijs; neque
assignabitur vlla conditio necessaria ad af-
fensem Theologicum, quę ipsi desit: ergo
verè Theologicus est. Maior propositio
ostenditur, quoniam scientia omnis natu-
ralis nititur proprij intellectus testimoni-
o, & habet sufficiens motiu, ac princi-
pium in natura: motiu verò contentum
hoc discursu neque nititur solo testimonio
intellectus, neque constat vtroque princi-
pio naturali: ergo non pertinet ad scientias
naturales. Secundò eiusmodi coniunctio
terminorū extrahit medium à ratione for-
malī cuiusvis scientiæ naturalis, quę cōsti-
tuitur ex varia abstractione, & illustratio-
ne terminorū virtute intellectus agentis: &
reponit in ordine superioris ordinis illu-
strati lumine alterius rationis, nemp̄ re-
uelationis diuinæ: ergo non pertinet ad
scientias naturales, sed ad Theologiam.
Denique discursus, quo Patres communi-
ter vtuntur contra hæreticos, ad fidei dog-
mata ex reuelatis cōfirmanda, est maximè
Theologicus: hic autē argumentandi modus
est maximè familiaris Patribus, fre-
quenter enim afluxunt sub fide proposi-
tiones notas lumine naturæ: vt videre est
in disputationibus contra Arianos, contra
quos plerique ex eo quod Christus dicatur
in sacris literis filius Dei, colligunt esse
Deum subsumentes hanc propositionē na-
turali lumine ex terminis notam, *filius est
eius de natura, ac substantia cum patre.* Eadem
ratione argumentandi vtuntur sacra Con-
cilia ad stabilienda aliqua dogmata fidei
implicite reuelata, probando verbi grati-
tia, Christum habere voluntatē non solum
diuinam, sed etiam humanam ex eo, quod
non tantū est Deus, sed etiam homo. Di-
cendum ergo est Theologicum esse discursum,
qui constat altera reuelata, altera na-
turaliter evidente.

Ad primū argumentū in oppositum,
distinguenda est maior propositio, dicen-
do motiuum constans altera p̄missa re-
uelata, altera naturali, non esse simpliciter
reuelatum, quoad vtramque partem: esse
tamen quoad connexionem, quod sufficit.
Et ad huius impugnationē respondeo, cū
reuelatur id, quo vltimè completur con-
iunctio, ipsam quoque coniunctionē cen-
seri reuelatam: quandoquidem reuelando

coniunctio-

coniunctione viiius extremi cum medio, quod suapte natura cum altero connexum est, hoc ipso reuelatur coniunctio medi cu extremitate, que ante reuelationem non erat nota, per eam verò innoteſcit: & ita nō est nota lumine naturae sed primū est agnoscibilis lumine reuelationis: & idcirco præmissa naturalis euidentia ex coniunctione ad reuelata, extrahitur à ratione motui naturalis ad motuum supranaturale. Ad confirmationem respondeo, non valere consequiam ut patet ex dictis: nam cū vna sola præmissa nō habeat rationem motui completi, duæ simul diuersi ordinis non conflant motuum specie diuersum ab eo, quod coalesceret ex duab⁹ huius, vel illius ordinis: sed vnicum tantum pertinens ad genus eius propositionis, quæ trahit alterā ad se modo explicato. Ad secundū respondeo quamuis in ordine principiorū naturalium præmissa inferioris ordinis plerumque trahat ad se præmissam ordinis superioris, ut patet exemplo adducto in arguimento: hoc tamen nec esse vniuersale, nec rationē esse, quia inferioris ordinis est: non est vniuersale, quoniam si ex duobus principijs altero metaphysico, altero physico conſletur discursus, per se propriè ad philosophiam naturalem, non ad metaphysicam pertinebit: quoniā motuum cōſtens in coniunctione medi cum extremitate, non abstrahit à materia, quod est necessariū ad discursum metaphysicum. Non est ratio, quia altera præmissa est inferioris ordinis, sed quia habet vim continendi medium in sua abstractione, vel ratione formalī, ut explicatū est: quam, ut patet ex dictis, habet principium reuelati comparatiū cum naturaliter euidente. Quin verò etiam assensus fidei quoad aliquid, hoc est, quoad inevidētiam, est minus perfectus assensu naturaliter euidente, & quoad hoc illū ad se trahit: sed ut iam dixi, ratio non est sumenda ex imperfectione, sed ex vi expli-cata afficiendi totum medium sua ratione formalī.

VIII. Quod attinet ad notitiam euidentem respectu obiecti contingentis, non sat esse ad discursum Theologicum, ut altera præmissa ita euidentia coniungatur cu altera reuelata, suadetur, quoniam ad præmissam Syllogismi Theologici requiritur saltem certitudo excludens falsitatem, & transitū de veritate in falsitatem; propositio vero euidentis de obiecto contingentis manens eadem, transire potest de veritate in falsitatem: namque mutato obiecto definit esse vera: obiectum verò, quia contingens, mutari poterit: atque adeò assensus supra

illud cadens esse falsus.

Dico tertium. Ad discursum Theologicum non requiritur, ut præmissa euidentia coniuncta reuelata sit de obiecto necessario. Fundamentū est. Quoniam præmissa altera de fide potest esse de obiecto suapte natura contingentis: atque adeò ratio præcisa contingentia non impedit quo minus propositio sit apta discursu Theologico. Et confirmatur, quoniā ut præmissa naturalis apta sit cōiungi præmissæ reuelata, ad illationē cōclusionis Theologicæ, sat est certitudo veritatis: ad hanc autem non requiritur ipsius obiecti necessitas: ergo ex eo præcisè quod sit de obiecto contingentis nō erit incepta ad Syllogismū Theologicum. Assumptio patet. Nā oēs propositiones reuelatae habent sufficientē certitudinē veritatis, & tamen plerāque sunt de obiecto contingentis. Respondebitur diuersam esse certitudinem euidentiæ naturalis circa contingentia ab ea, quæ habetur ex reuelatione diuina: hic enim innititur primæ veritati immutabili, illa verò tandem reducitur ad ipsum obiectum intuituē cognitum, quod mutabile est: atque adeò, quæ illi innititur, erit quoq; mutabilis, & incerta. Sed non soluitur argumentum. Namque mutatio obiecti nō efficit, quo minus assensus, qui respicit illud p aliquo tempore, sit semper verus: ut vide-re est in ipsius metu assensu de fide respectu obiectorū contingentium: etenim proposi-tio hæc: *Deus incarnabitur*, ante aduentum Christi erat de fide, ac vera: & incarnatione peracta mutata est veritas, quæ erat de futuro in veritatē de præterito: nec tamen proinde definit esse verū, incarnationem semper habere rationem futuri, respectu temporis quod illā præcessit: semper enim Deus videt illā, ut futurā pro illo tempore, & solum pro illo, nō verò pro eo, quod est subsequutū incarnationē, inclinabat fides ad aſſensum illius propositionis: *Deus incarnabitur*: nā post illud inclinat ad hanc: *Verbum caro factū est*. Ita notitia euidentis, quam baptizans infantē habet de sua intentione semper est vera: nā quamvis transacta fuerit, & ideò ille iam non posuit verē dicere: ego habeo intentionē baptizādi infantem, notitia tamen memoriā relictā, ex intuituā euidenter agnoscat se talem intentionem habuisse: & quemadmodū dū baptizabat, potuit Syllogismo Theologico cōclu-dere infantē illū esse in gratia dicēdo: qui-cumque non opponet obicem gratiæ ab habente intentionem, baptizatur vera aqua naturali sub forma à Christo tradita, recipit gratiam: hic infans nō opponit obicem gratiæ, & baptizatur vera aqua sub forma

IX.
Ad discursum Theologicum nō requiritur ut præmissa sit de obiecto necessario.

Gillij comment. Theol.

tradita à Christo, & cum intentione ministri: ergo recipit gratiam: ita postea potest ut in codice Syllogismo mutato solo tempore de praesenti in præteritum, & concludere illum infantem pro eo tempore receperisse gratiam. Et confirmatur, quoniam mutatione veritatis solum penes tempora non sufficit ad reddendum falso actum, qui respicit certum tempus, nec habitum, qui ad illum inclinat, dummodo non deficit, aut mutetur veritas propositionis, prout est terminatua actus: at in contingentibus terminantibus evidenter notitiam solum mutari potest veritas penes tempora, non autem deficere, aut mutari, quatenus significatur per propositionem terminatiam actus, quatenus illum terminat: ergo non debet in ijs certitudo ad discursum Theologicum requisita. Maior patet in actu fidei, nam fidelis ante Christi aduentum ex fide elicet hunc assensum: *Deus incarnabitur*, qui non proinde erat falso, quia obiectum mutantum erat de futuro in praesens, aut præteritum. Assumptio patet, namque omnis euidentia naturalis de contingentibus, apud nos oritur ex aliqua notitia intuitiva experimentali, cuius obiectum licet mutetur de praesenti in præteritum, numquam tamen definit esse verum pro eo tempore, & sub ea ratione, qua terminat notitiam euidentem, nempe intuitivam sub ratione praesentis, abstractiuam sub ratione præteriti.

X.
Ex his patet responsio ad rationem dubitandi. In primis enim neganda est assumptio, namque propositione euidens non potest deficere à veritate: nam si est intuitiva, respicit determinatum tempus praesens; & cum causetur ab existentia obiecti, habet veritatem necessariam, ex suppositione antecedente: quod si in tempore sequente mutetur obiectum, ipsa non est falsa, quia non erat de quocumque tempore, sed de illo determinato, pro quo semper est vera. Si vero est abstractiuam memoratiua; est de præterito, ad quod non est potentia; & ita eius obiectu sub ratione præteriti sumptu transire nequit de veritate in falsitatem. Potest etiam distinguiri eadē assumptio dicens, quamvis propositione materialis, de qua est euidentia, possit eadem manens transire de veritate in falsitatem: non tamen eandem formaliter, hoc est, quoad assensum: nam cum assensus sit euidens, fieri nequit, ut sit de obiecto falso. Atque ita si mutetur obiectu, corruptitur notitia illa euidens, quae ad ipsum terminabatur; qui enim finito baptismo, omisit intentionem, quam ad illum ministrandum conferebat, iam nequit habere assensum euidentem, quo iudicet se

habere intentionem. At conditio ad hanc veritatis certitudinem, ab Aristotele requisita solummodo est, ut non sit obiectum falso manente cognitione. Obiectus ex hoc sequi præmissas probabiles esse quoque, aptas Syllogismo Theologico, quādōquidem licet obiectū mutetur, veritas non mutatur, quia solum est de tempore, quo existebat obiectum, ut in hac ipsa materia patet: Nam qui videns sacerdotem ministrantem puer baptismū, solum pro illo tempore iudicat habere ipsum intentionem baptismandi. Respondeo assensum opinatum ex vi proprij motu hoc habere, ut non repugnet illi esse falso, etiā cùm primum incipit; ut videtur est in exemplo alato, namque fieri potest, ut ministro baptismi non habente intentionem baptismandi, quisquis alius probabiliter iudicet habere, quo casu subesse falsitas. Et quāuis ijs assensus, qui determinatē respiciunt aliquod tempus, semper sint veri vel falsi, frequenter tamē opiniones abstrahunt à tempore, & continuari potest idem actus opinantis, transiente obiecto de veritate in falsitatem, & vice versa. At si notitia est euidens, dum ipsa manet, non sit eiusmodi transitus, neque dum est, potest illi subesse falsitas: atque ita hæc, ut pote semper vera, est apta discursui Theologico: opinio vero nequam, quia est capax falsitatis.

Quæ sint prima principia in Theologia.

C A P V T VI.

His in commune dictis de principiis Theologicis, nunc in particulari dicendum, sint ne principia aliqua communissima per modū dignitatum, & alia simpliciter prima, ad quæ cætera resolvantur. Et ut in naturalibus incipiam, non est negandum principia illa communissima, quæ virtute ingrediuntur demonstrationes omnes naturales, ingredi quoque Theologicos discursus, ut ex instituto ostendit Franciscus Mayronius, q. 1. prologi, & facile patet: nam quemadmodum reliqua principia naturalia regulantur per illa, suo modo etiā propositiones reuelatae, & discursus ijs constantes, si non euidenter, & absolute, ex suppositione tamen possunt per eadem probari ad hominem admittentem aliquam propositionem reuelatam. Ex cæteris vero naturalibus, non est ullum simpliciter primum ad Theogiam spectans: quandoquidem cum Theogia non per se illa adhibeat, sed pro varietate rerum, de quibus agit, modo hæc, modo illa usurpet,

non

I.

Franz. Mey.
Principia
quædā Theologiarum sunt,
per quæ cætera regulantur.

non ntitur per se vlo primo principio naturali, quod per se ingrediatur discursum, & à quo cætera dependeant: sed naturalibus omisssis ad reuelata veniamus.

II. Si propria Theologæ principia attendamus, ipsa quoque suæ habet dignitates proprias, quæ virtute insunt omnib' principijs. sunt autem duæ tantum, altera est, quidquid Scripturæ canonice cōtinent, est à Deo reuelatum: Quid docet Toletan. q. 4. prologi, art. 2. conclusione 1. & Palatius, q. 6. prologi: altera quidquid Deus dicit, verum est, vt affirmant Syluester, q. 1. conflati. art. 11. §. 2. Marſilius q. 2. prologi, a. 3. post conclusionem 9. propositione 3. & 4. Este has facile ostenditur, quoniam illud principiū habet rationē dignitatis simpli- citer, virtute cuius fulcitur omnis discursus eius scientiæ, cuius principium est & quo concessio pleraque probantur, & negato, non restat vlla probandi via: hæc verò conueniunt duobus illis principijs; nam af- fensus omnis fidei, qui semper ingreditur discursum Theologicum, ntitur prima veritate reuelante: quo motiuo duæ conti- nent rations, altera quod obiectū cre- ditum sit à Deo reuelatum: altera quod Deus reuelando semper verum dicat: sed prior continetur priore illo principio, posterior posteriore; ergo ea virtute in- grediuntur, ac roborant omne discursum Theologicum: etenim vt traditur in ma- teria de fide, quicumque credit, implicitè faltem resoluti assensum in illa duo princi- pia. Quid autē illis admissis multa proben- tur, etiam si negentur alia, patet: nā Iudæo admittenti vetus testamentum & neganti nouum, possumus ex veteri plurima pro- bare; quemadmodū & Manichæo neganti vetus testamentum esse à Deo, ex novo, quod admittit, possumus ostendere Deum esse auctorem veteris; & hoc est, quod ait D. Thom. mox citādus, Theologum pro- bare posse dogmata fidei ijs, pui recipiunt Scripturas sacras vel in totum, vel in par- tem. Denique negatis illis principijs non restare Theologo vllā probandi viam af- serit D. Thom. 1. p. q. 1. art. 8. Gregor. q. 1. prologi, art. 2. in s. probatione primæ con- clusionis, & alijs communiter. Et per se patet: quoniam si quis neget, vel Deum re- uelasse, vel non posse mentiri, reuelando, non est firma ratio assentiendi: qui enim primum negauerit, tollit immediatū credendi motuum: qui secundum, tollit primum, in quod fit resolutio, vt fusus expli- catur in materia de fide. Vnde non est audiendus Toletanus, vbi supræ, existimans solū esse vnicum principium communis-

simum, nimirum, quæ cōtinentur Scriptu- ris canonicis sunt à Deo reuelata: namque hoc licet virtute ingrediatur omnem pro- bationem Theologicam, non tamen suffi- cit, nisi sub intellecto illo altero, Deus re- uelans mentiri nequit: et si enim aliquis il- lud admitteret, non proinde infallibiliter crederet, si quous modo existimaret non repugnare, vt Deus mentiatur.

Non esse verò alias docet Toletan. q. 4. prologi, art. 2. concl. 1. & per se patet, quo- niam negato quous alio principio, non in- cluso virtute in his duobus, nō eo ipso ne- gantur omnia reuelata: nam, si quis neget mundum incepisse, adhuc possunt illi ex alijs reuelatis probari plures veritates Theologæ, & idem videre est in alijs par- ticularibus articulis. Dixi verò, nō negen- tur quedam illis virtute inclusa, verbi gra- tia: *Deus est, Deus est omnisciens, est summa ve- racitatis in dicendo*, quoniam his sublati- priora illa tolluntur: si enim Deus non est, nihil reuelauit: si non omnia scit, si non est summae veracitatis, mentiri potest. Et hoc videtur respexisse Marſilius, art. citato, Marſilius. propositione prima, cūm dicit, hanc pro- positionem, *Deus est, esse primum principiū omnium veritatū Theologicarum*, quia omnes innituntur reuelationi diu- na, quæ presupponit Deum esse: & secun- da propositione, deinde proximè sequi hoc principium *Deus est summè bonus, & ve- rax*. Idem forte existimabit aliquis de hoc principio, *Quidquid Ecclesia proponit creden- dum, est verū & à Deo reuelatum*. Verum hoc, eti maximè commune sit, tamen, vt rectè notat Gregorius. q. 1. prologi, art. 2. ad 1. Gregorius. nō necessariò requiritur ad omnem assen- sum fidei Theologicum: nam ijs etiam, qui hoc principium ignorant, vel etiā negant, si tamen priora illa duo admittant, proba- re adhuc aliquid Theologicè poterit. Et constat etiam in capitibus Ecclesiæ: qui re- uelationem à Deo immediate acceperunt: ac proinde non egebant illo principio, vt per illud regularetur ipsorum fides, aut discursus constans ex propositionibus sibi reuelatis.

IV. Canus lib. 12. de locis, cap. 3. versus f- nem vult duos illos articulos, *Deus est, &c.* *Est remunerator inquirentibus se, esse prin- cipia simpliciter prima, & dignitates vi sua generali continent omnia alia principia;* vt se habet in metaphysica principium il- lud: *Impossibile est simul affirmare, & negare:* ideoque ijs non concessis Theologus pro- gredi ulterius non potest. Id vero probat ex S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 7. afferente in illis articulis alios omnes implicitè contineri.

Gillij comment. Theol.

Verum enim vero, si sermo esset de duobus primis principiis secundum rem formaliter ingredientibus aliquam demonstrationem primam in suo genere, & virtute ceteras ab ea dependentes, fortassis aliquo modo defendi posset assertio Cani, sumendo illud principium, *Deus est*, tamquam primum respectu proprietatum necessariarum, quae de Deo probari possunt: illud autem, *est remunerator*, respectu veritatum ad extra, quae pendent ex intentione finis, quem Deus tamquam remunerator suis operibus praefixit. Et ad hunc modum intelligi debet D. Thom. cum ait ceteros articulos duobus illis contineri: dici vero non potest ad haec duo cetera referri, tamquam ad dignitates regulatius, ad modum, quo se habet in naturalibus hoc principium, *impossibile est simul affirmare, & negare*. Namque per hanc assertiōnēm, *Deus est remunerator*, non regulantur in primis veritates necessariæ de Deo: neque enim, si quis id principium negaret, eo ipso negat Deum esse Trinum, aut Omnipotentem. Si vero quis dicat, negata una proprietate, hoc ipso negari naturam, & consequenter omnia, quae conueniunt ratione naturæ, non solvet argumentum. Hac enim ratione probaretur propositionem omnem, qua enunciatur aliqua proprietas de Deo, debere esse primum principium regulatium Theologiae, quod est falsum: ad rationem enim principij non sat est, ut ipso negato, negentur consequenter omnia, à posteriore: sed opus est, ut sublatu ipso tamquam prima regula, non restet alia prima, atque unica regula omnium. Deinde neque ex eodem principio probantur omnia, quae pertinet ad opera redēptionis: qui enim negaret Deum esse remuneratorem, adhuc concedere posset primum hominem infessisse totum hominum genus: & ad satisfaciendum pro eiusmodi peccato, Deum in carne venisse, & alia plura. Porrò primum illud principium, *Deus est*, et si radicaliter contineat vim regulandi, quia supponitur à prima veritate, ut paulo ante dixi, ipsum tamen formaliter non habet rationē dignitatis regulantis omnes veritates reuelatas, vt fuisse ostenditur in materia de fide.

Quod attinet ad secundum, Toletan. vbi supra, conclusione 2. existimat duotantum esse principia prima in suo ordine in vniuersa Theologia, nemp̄ articulum S. Trinitatis, & incarnationis. Probat in primis non esse alia, seu potius non quamvis propositionem reuelatam esse primum principium: quoniam id, quod probatur à priore, & per causam in aliquo habitu

1. ad Cor. 15.
Athans.

scientifico, non est primum principium: nonnulli autem articuli hoc modo probantur, ut patet ex Apostolo 1. ad Cor. 15. ex resurrectione Christi probante resurrectionem nostram, cuis illa est causa, ut ait Glossa ibidem, & doctores communiter: quapropter articulus resurrectionis non est primum principium in Theologia. Deinde ostendit esse illa duo supponendo aliquos articulos fidei esse principia Theologiae: quo supposito sic discurrit. Omnis conclusio reuelata resoluti potest in illa duo principia, namque conclusio omnis Theologiae reuelata est de Deo ad intra, vel ad extra, vel ex ipsis deducta: sed omnis conclusio de Deo ad intra, potest deduci ex hoc principio, *Deus est trinus, & unus*. omnis vero ad extra, ex hoc, *Filius Dei incarnatus est*. Ergo illa duo sunt prima, & ita inter articulos pertinentes ad diuinatem articulus Trinitatis est primus: & inter pertinentes ad humanitatem articulus incarnationis. Et confirmatur ex processu D. Athanasij in symbolo, vbi propone volens fidem circa Deum sic incipit: *Fides autem Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremus*, ex quo deinde singula suo ordine derivata proponit. Deinde vero exponere volens fidem mysteriorum ad extra, circa humanitatem subiungit: *sed necessarium est ad eternam salutem, ut incarnationem quoq; Domini nostri Iesu Christi fideliter credat*. postea vero alia ordine digerit. Et confirmatur, quoniam si incarnatione non fuisset, cetera fieri minime potuissent, & consequenter illa respectu eorum habet rationem principij.

Primum principium in aliqua facultate formaliter ingrediens primam demonstrationem, & virtute ceteras, vel potest esse tale secundum se, vel secundum lumen, & abstractionem, siue secundum rationem formalem, sub qua ea scientia, vel facultas versatur circa proprium subiectum. Primum secundum se est id, quod non habet aliud, in quod villo modo resolutatur, & in quod cetera resoluti possint: ita ut ex veritate illius pendeat veritas reliquorum. Primum vero in aliqua scientia, secundum proprium lumen, ac rationem formalem, est id, in quod sub eodem lumine cetera reuocantur, quamvis ipsum secundum se possit in aliud resoluti, non tamen sub lumine, ac propria ratione formalis eiusdem scientie. Porrò ad rationem primi principij secundum se non sat est, ut ratione sue integratatis contineat primam rationem primæ passionis, & reliquarum interuentu eius ab

VI.
eadem

eadem radice pullulantum: nam hoc modo animal rationale esset primum principium sensus, & ceterarum proprietatum, quae cum sensu necessario coniunctae sunt: quandoquidem in illo coniuncto continentur natura animalis, quae est prima, ac per se radix sensus. Sed opus est, ut principium ratione sui; quatenus ipsum primò, ac per se contineat cetera principia, ac passiones, ut Aristot. ostendit lib. I. poster. c. 2. qua ratione natura animalis, sive propria eius definitio est per se primum principium sensus, & passionum cum eo naturaliter cohaerentium. Ab hac autem ratione duplice deficit principium, vel quia licet contineat primam, & conuertibilem causam, sive rationem passionis, addit tamen aliquid cum ipsa non conuertibile: sicut animal rationale addit differentiam hominis naturae animalis, vel quia continet rationem aliquam intrinsecam causae conuertibili, non tamen integrum: sicut se habet viuens, cuius ratio includitur in natura animalis, ita ut sine illa, nec animal, nec sensituum esse posse: natura tamē animalis addit propriam differentiam, ratione cuius est causa sensus, quam viuens non includit.

VII.
Dico primum. Duo illa principia non sunt simpliciter prima secundū se, alterum veritatum diuinarum ad intra, alterum ad extra. Assertio est euidentis. Nam pleraque veritates Theologicæ, sive de rebus ad intra, sive ad extra sunt contingentes, hoc est, non necessariæ: haec vero non probantur necessariò, ex illis duobus principijs: nam ex illo, Deus est Trinus & unus, non probatur prædestinatione electorum, & pleraque alia, que pertinent ad actus liberos voluntatis diuinæ: etiam ex illa, Verbum caro factum est, non concluditur haec, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est, resurrexit tertia die: nam incarnatione non habet secundū se necessariam connexionem cum morte, ac resurrectione: potuit enim verbum incarnari, quin moreretur, aut resurgeret. Id tamen ad uerterim, quoad aliquid, hanc, Verbum incarnatum est. posse dici primum principium secundum rem ceterorum, quae de Christo prædicantur: quoniam est primum omnium fundamentum, & posita illorum existentia, deueniri nequit ad hanc veritatem, Deus natus, mortuus, & crucifixus est, nisi per hanc propositionem, Deus est homo, quae pendet ex illa, Deus est incarnatus: & hoc quidem loquendo de non necessarijs: nam eorum, quae humanitatē necessariò sequuntur, & de Deo ratione eius prædicantur, primum principium secundum

rem est illa propositio, Deus homo factus est: ex hoc enim medio probari ea omnia de Deo possunt. Quod vero attingit ad illud aliud principium, Deus est Trinus, & unus: rametsi contineat in se primam ratione omnium veritatis necessariarum de Deo, non tamen est omnium causa, siue ratio quatenus ipsum, hoc est, ratione totius illius complexi, Deus Trinus, & unus: sed ratione primæ alicuius rationis virtute distinctæ à ceteris, quæ nos concipimus tamquæ formæ primæ, & substantialiæ Dei: etenim quando aliquid complexum constituitur ex pluribus, quorum unus est ratio alterius, non dicitur totum complexum per se ipsum esse ratio omnium, sed per illud, quod est ratio alterius: sed Deum esse Trinum, est quædam ratio secundum se fundata, ac radicata in essentia diuina; ergo haec sola est, quæ ingreditur primum principium Theologiae secundum se, ad quod resoluti possunt oës veritates complexæ necessariæ, de Deo enunciabiles: atque adeo non ad illud, Deus est Trinus, & unus. Patet, quoniam perfectiones oës absolute non conuenient ratione alicuius personæ: ergo ratione illarum conuertibilis non est illud principium, Deus est Trinus, & unus; quandoquidem sublatu termino, Trinus, adhuc constaret propria, & adæquata ratio ipsarum. Et ita quamvis propositio illa, Deus est Trinus, & unus, sit primum principium per modum inclusionis, non tamen per se, primò, & quatenus ipsum, sed ratione unius tantum partis.

Dico secundum. Nec duo proposita principia, nec vñlū aliud particulare, sunt per se prima principia Theologiae secundum proprium eius lumen, & rationem formalem: sed oës, ac singulæ propositiones immediatè reuelatae habent ratione primi principij. Prior pars ostenditur, quoniam resolutio Theologica non est in principia, & causas esendi; sed in ratione credendi: non enim discursus Theologicus resolutus in terminos simplices, ut aliae scientiae, sed in primâ veritatem Dei reuelantis: ad hoc autem parum resert, vtrum re ipsa veritas aliqua secundū ratione essendi resoluti possit in aliam, siue non: ergo quamvis una perfectio diuina resoluti possit in aliam, verbi gratia, æternitas in immutabilitatem, tamen haec resolutio non est propria Theologi: nam illam ipsam resoluere debet in reuelationem diuinam. Quod clarius patet in mysterio incarnationis, etenim ut iam dixi, proprietates hominis de Deo dictæ, secundum rem possunt resoluti, tamquæ in primum principium in illam, Deus est homo: Verum hanc ipsam debet Theologus resoluere

Acto. 26.

S. Thom.
Argentin.
Gerard.
Gregor.
Sylvest.
Cano.

in illam, *Deus reuelauit*: & ceteras, quæ enunciant aliquas proprietas humanas de Deo, si sunt immediatæ reuelatae, nō debere vltimò soluere in illâ, *Deus est homo*, sed in eam reuelationem, qua illæ in se sunt reuelatae. Exempli causa hæc, *Deus est passibilis*, quæ per communicationem idiomati est vera, quia immediatæ reuelatae est verbis illis Acto. 26. *Si passibilis Christus, &c.* nō debet resoluere in illam, *Deus est homo*. tunc enim habet rationem conclusionis Theologicæ, sed in immediatam Dei reuelationem, qua innotuit. Secunda pars assertio traditur ad D. Thom. q. vnica, prologi, ar. 3. quæstioncula 2. ad 2. Argentinian. q. 2. art. 2. ad finem, Gerardo Senensi apud Tolet. q. 4. art. 3. in argumentis cōtra 3. conclusionem. Gregorio, Sylvestro, & Cano proximè citatis. Probatur, quoniā veritates omnes immediatæ reuelatae nō vna ratione alterius, sed singulæ per se primæ, & ex æquo participant rationē formalem, ac primâ sue veritatis, & infallibilitatis, quæ est prima veritas reuelans: & cōsequenter oēs sunt principia immediata in Theologia, nec vna reducitur ad alteram, sed omnes ad testimoniūm primæ veritatis. Hæc dicta sunt de immediatæ reuelatis: nā quæ nō in se ipsi, sed virtute in alijs reuelatae sunt, non repugnat, imò necesse est, vt resoluantur in ea, in quibus sunt virtute reuelata, si assumuntur tamquam principia Theologica: quemadmodum in Scientijs naturalibus, vt conclusiones demonstrabiles loco principiorum ingrediantur conclusionem, opus est, vt sint ad sua principia resolutæ.

IX. Ad argumentum Toletani respondeo, maiorem propositionē esse veram, cōsiderando præcisē illud principium sub ratione, qua demonstratur; nam si habeat rationem aliam, sub qua non demonstretur, habere potest rationē primi principij; vt certe est in principijs secundū diuersa genera causarū: nā cūm causæ sint sibi inuicem causæ, possunt aliæ per alias mutuo demonstrari: & tamē in quoquis genere datur aliqua prima cōstituens primū principium in eo genere. Similiter propositio immediatæ reuelata potest interdum ostendit per aliam: verū quādo præstatur illi assensus propter aliam, nō habet rationē principij, sed conclusionis Theologicæ: quādo vero consideratur, vt formaliter in se reuelata, nō indiget discursu, quo ex alio principio deducatur, sed cōsideratio terminare simplice assensum ex proprio motu reuelationis, sicut illa, à qua discursu etiam Theologico deduci potest. Porrò resurrectio mortuorum, cuius exemplū in argumēto propo-

nitur, cīt in se ipsa reuelata; & ideo quāuis à priore, aut quoquis alio modo colligatur ex illo alio principio, *Christus resurrexit*, vt tamen consideratur in se immediatæ reuelata, habet infallibilem veritatem, & que primò resolubilem in diuinam reuelationem, ac reliqua omnia principia fidei. Secundum argumentum solūm procedit de principijs secundū se, & non secundū lumen Theologicum: nam licet re ipsa propositiones aliae per illa duo principia probarentur, secundū se tamen, quia sunt immediatæ reuelatae, nō est opus recurrere ad ea principia sed immediatæ ad diuinā reuelationem. Sed neque probat esse principia secundū se, & ideo admissa suppositione, negāda est maior propositio, ad cuius confirmationem dicendum, illam propositionem, *Deus est Trinus & unus*, nō esse per se & conuertibiliter, sed per modū inclusionis primum principium omnium veritatum enunciabilium de Deo ad intra, nec illam, *Verbum caro factum est*, omnium enunciabilium de Deo ad extra, vt paulò antè explicauit. Ad confirmationem vero sumptū ex Athanasio dicendum, eum non intendisse proponere principia Theologiae eo modo, quo nunc loquimur, sed potius veluti summā per modū inclusionis omnium credendorum de Deo secundū se, & homine facto: quam deinde singulatim, & per partes explicavit: vel potius voluisse proponere duo subiecta adæquata, de quibus singulæ veritates in suo ordine dicentur; nam de Deo uno, ac Trino dicuntur omnia, quæ Deo ratione propriæ naturæ conteniunt: de Christo vero omnia, quæ conueniunt ratione naturæ assumptionæ. Ad vltimam confirmationē circa illud principium *Deus incarnatus est*, respondeo solūm concludere esse modo aliquo principium, remotum tamen, & minimè conuertibile cum veritate demonstranda; hoc vero genus principij non dicitur simpliciter primum in Scientijs, quin vero, & si secundū se tale foret, non tamen in Theologia, vt explicatum est.

Principia Theologica credi debent
hinc diuina.

C A P V T VII.

I.

P

Principia discursui Theologico per se necessaria, debent esse reuelata, vt ex dictis constat. Nunc quærendū, debeant ne necessariō sumi sub motu reuelationis diuinæ, an vero sub quoquis alio. Omnes quidem exigunt, vt ex fide vera esse iudicentur; sed quo genere fidei, discre-

pant.

Fides duplex
est, acquisita
& infusa.

pant. Fidē enim plerique Theologi distinguit in acquisitam, atque infusam: hęc nō solum ex motu, sed ex lumine est, atque adeo simpliciter supranaturalis est, & omni ex parte infallibilis, scilicet ex parte motu, quod est veritas prima, nō errans, aut decipiens; & ex parte luminis intellectualis, siue sit habituale donū fidei, siue auxilium Dei speciale: quod cūm sit participatio quedam, & impressio luminis diuinī intellectualis, nō potest ad falsum inclinare, aut iuicare intellectum: fides autem acquisita dicitur, quae ex propria facultate mentis elicitor absque auxilio ordinis diuinī ac proinde est simpliciter naturalis, quamvis secundum quid, & ex suppositione reuelationis diuinæ dicatur supernaturalis. Hęc verò dupliciter etiam accipitur ab aliquibus Theologis: altera enim est de obiectis reuelatis ex motu reuelationis diuinæ; altera ex motu humano. Verbi gratia, auctoritate parentum, & doctorum à quibus discimus, & quorum testimonio credimus. Vel miraculis, & signis, quibus mouemur ad assensum. Controversia modo est: utrum ad discursum Theologicum per se requiratur, vt principia ipsius necessariō credantur vera assensu aliquo certæ ex his tribus; an verò satis sit, vt quodlibet ex his indifferenter creditur, dummodò nō euidenter, sed ex fide teneatur.

II. Hac in re est in primis opinio, quam recentiores aliqui probabilem dicunt, quæ afferit, nō opus esse vt principia Theologica, credatur assensu supernaturali fidei per lumen supernaturale: atque adeo cōclusiones, & assensum Theologicum per se non pendere ab eiusmodi assensu, sed ex assensu alterius generis, firmo tamen, & comparato, aut signis, aut ratione, aut auctoritate humana Ecclesiæ: cui fauere putant Maiorem in 4. q. prologi, aliás 9. cūm ait hæreticum, qui nō habet fidē infusam, posse esse Theogum, & habere habitum, & actum Theologiae circa plures cōclusiones. Fundamentum est hoc ipsum, quod tetigit Maior, nempè quia si quis Theologus incurrendo hæresim, amittet habitum fidei, non amittet habitum Theologiae: ergo ad assensum Theologicum sat est, vt præcedat assensus fidei acquisitæ de principijs reuelatis, consequentia est manifesta, quoniam sublato habitu primorū principiorū corrumperit etiā habitus conclusionis ex ijsdē pendentis: neque potest esse facultas ad assensum cōclusionis sublata facultate ad assensum principiorū: ergo, si sublato habitu fidei diuinæ restat adhuc habitus Theologiae, & vsus ipius, signum est assensum

Theologicum nō per se pendere à fide infusa, aut eius actibus: atque adeo sat esse ad verā Theologiae rationē, vt principia credantur fide acquisita. Antecedens autē illud, nempè amissa fide nō amittitur habitus Theologiae, experientia compertū est: bā habitus non aliunde colliguntur, quā ex actibus, & facultate, ac propensione ad illos elicendos: constat autē experientia Theologum, antea Catholicum, & postea in hæresim lapsum eodē modo discurrere circa alias materias, de quibus nō habet peruersam fidē, ac discurrebat, quo tempore habebat verā fidem, signum ergo est retinere adhuc habitū Theologiae. Secundò habitus Theologicus est acquisitus actib⁹ nostris, & nō infusus, ergo nō procedit ab actib⁹ fidei infusæ, sed acquisitæ. Patet consequentia, quoniam principia, & conclusiones, & cōsequenter habitus principiorum, & conclusionū pertinent ad idē genus: nā principia mathematica reuocantur ad idē genus Scientiæ mathematicæ: & principia philosophiæ naturalis, ad idē genus Scientiæ naturalis, quare nō videtur naturę cōgruum, vt habitus conclusionum purę naturalis, & acquisitus necessariō requirat habitū principiorum supranaturalem, atque infusum. Denique ex modo acquirendi scientiam estimatur eius natura: at, quando Theologia discitur, raro is, qui studet aduertit ad reuelationē diuinā, vel propter illā assentit sed simpliciter, & absq; reflexione assentit principia, vt vera, & ex ijs procedit ad conclusiones: ergo Theologia nō requirit per se assensum principiorū ex fide diuina.

Dico primum principia Theologiae, vel omnia, vel saltem singula, in singulis Syllogismis necessariō debent esse credita, ex motu reuelationis diuinæ proximè vel remotè. Sensus est, ad verum discursum Theologicum necessariō debere intercedere motuum auctoritatis diuinæ: additū verò est proximè, vel remotè: quoniam vt notat Alliacens. Maior, Tolet. & Syluest. Alliacens.
citat. c. 4. nu. 11. non opus est, vt præmissæ Maior.
discursus Theologici sint immediatè reuelatæ, & ex motu reuelationis immediate Toletan.
reditæ, sed sufficit, vt ex immediatè reuelatæ per discursum Theologicum deducatæ Syluester.
sint: quemadmodum, vt ait Philosophus, Aristot.
lib. 1. Topic. c. 1. ad scientiam nō necessariō requiritur, vt immediatè procedat ex principijs per se notis: sed sufficit etiam, vt procedat ex his, quę per prima, & vera siue cognitionis initium sumpserunt. Huius sententiæ sunt omnes, qui dicunt obiectū formale Theologiae esse reuelabile, quos referam tract. seq. c. 10. & qui dicunt principia

Theo-

Theologjæ esse articulos fidei fide cognitos, quos citaui, c. 4. num. II. non enim id intelligunt de fide humana, sed de ea, qua confort ad salutem: neque vllu ex antiquis legi, qui faueat oppositæ sententiæ. Maior, enim, qui in contrarium refertur, est in alia sententia, vt mox patebit. Probatur ratione primo omnis habitus, siue re ipsa, siue ordine unus, exigit rationem aliquam formalem, vnam ex parte obiecti, sub qua speculetur veritates de illo enunciabiles; Theologiam esse habitu intellectuum suo modo vnū instar aliarū scientiarum, omnes communiter admittunt; ergo debet habere rationem aliquam formalem vnam: hanc autem non efficiunt signa, rationes, aut auctoritas humana; nam auctoritas humana est ratio quædā vaga, & applicabilis omni materia, & ita ex vi huius motiu principia Theologjæ non magis pertinebunt ad vnū genus scientiæ, quæm quævis alia veritates ex fide humana credibiles, quæ nullo certo genere cōtinentur. Deinde rationes, aut sunt probabiles, aut euidentes: de omnibz fidei articulis haberentur rationes euidentes; si vero de aliis habeantur, cognitio per eas genita nō ad Theologiam, sed ad naturales scientias pertinebit; rationes vero probabiles, præterquam quod deficiunt à certitudine, ac veritate, quam Theologia vendicat, nisi sumantur sub aliqua ratione formalis, aut abstractione propria alicuius scientiæ particularis, nequeunt per se solæ constitutere vicinam rationem formalem scientiæ. Signa item, & miracula, si tatum fide humana ex historijs credantur, candē habent vim cum auctoritate fidei humana; si ex fide, ac revelatione diuina, iam erit motiu ipsa revelationis: atque adeò, si motiuum revelationis absit, non gignunt assensum certum, qualis Theologia exigit. Et sanè non video, quomodo hi auctores ex his motiuis censeant gigni assensum certum, nisi forte intelligent de certo moraliter. Secundò omnis scientia distinguitur ab alia principijs non tantum materialiter, quæm formaliter diuersis: Theologia distinguitur ab omni habitu intellectuali, & scientia naturaliter acquisita; non habet autem rationem aliam formalem ex parte principiorum, quæm revelatione diuinam: ergo principia ipsius necessariò substare debet assensi prestito ex motiu revelationis diuinæ. Assumptio patet à partiu enumeratione. Nam motiuum probabile, vel ex fide humana funditur per omnia rerū genera, & per omniū scientiarum materias; motiuum euidentis pro ratione abstractionis ad hanc, vel illam scientiam

speciat. Sola vero reuelatio diuina est motiuum aptum facere assensum principijs, ex quo deducantur conclusiones distinctæ ab ijs, quæ pertinēt ad oēs scientias naturales: & consequenter propriæ alicuius habitus deductiū: non alterius, quæm Theologici.

Ad primū argumentum neganda est maior propoſitio. Et ad huius probationē neganda assumptione; quoniam, qui fidē perdit, simul etiam amittit habitu Theologjæ: quam Sancti scientiam appellant: quemadmodum, amissio habitu principiorū, scientia corrumptur. Cuius signū est, quod hæretici postquam semel à fide naufragaverunt, nō habent firmitatem circa reliquos articulos, & conclusiones, de quibus adhuc recte sentiunt, sed frequenter titubant, imo

de errore in errorem traducuntur; & conclusiones Theologicas, quibus, dum essent Catholicī, firmiter adhærebant, hæretici facti minus certo animi decreto amplectuntur: nec mirū si fundamēto fidei sublato tota scientiæ Theologjæ machina corrut. Ad assumptionis comprobationē respondeo, eam experimentiam nihil cōcludere: quoniam ut plurimū solū hoc efficit, vt admittamus esse in Theologo habitum aliquē fidei acquisitæ circa conclusiones Theologicas, quod suprà fieri posse concessi; quo remanente in hæretico, cùm sit inclinatio ad aëtus similes Theologis, quoad substatiam, poterit is experiri facilitatē ad discurrendum. Verū ex hoc manimè sequitur nō dari alium actum, & libitum discursuum genitum ex principijs creditis, qui sit in Catholicō, & definit esse in hæretico: nā si hæc experientia vim habet, probaretur etiam manere in hæretico fidē infusam, quoad articulos, quos non rejicit, vel non habuisse illam antequam in hæresim laberetur: siquidem experitur facilitatem ad assentiendū illis: quemadmodum igitur hic nihil probat, quoniam ea facilitas remanet ex habitibus fidei acquisitæ, quos fidelis elicit ex varijs motiuis: ita neque vim habet in habitu Theologico. Siquidem Theologus discurrit interdū ex principijs creditis fide acquisita eliciendo circa conclusiones similes actus, ex quibus germinantur habitus inclinantes ad eosdem actus, qui manent in hæretico.

Obijcies disparem esse rationem. Nam fides est habitus infusus, atque adeò non gignitur nostris actibus; ideoque opus est aliquo alio habitu, qui per actus credendi acquiratur: at vero habitus Theologjæ est acquisitus, & ideo superflus est alter acquisitus circa idē obiectum. Negatur consequentia: quoniam tota ratio, cur aliud generetur

IV.

Hæretici qui
fadem perdi-
derunt, si-
mul & Theo-
logiam per-
duant.

S. T.
Catec.
Medi

V.

generetur habitus, est diuersitas actuum: nam vt ait D. Thom. infra citandus per actum fidei diuinæ, non producitur nullus omnino habitus: sed quia frequenter habent homines actus fidei acquisitus, ideo similes habitus gignuntur: eadem vero quoad hoc est ratio in Theologia vera, cuius actus distinguuntur specie ab actu fidei acquisitæ per discursum comparata: ideoque utraque gignit habitum sibi correspondentem. At inquiet aliquis, supponamus nunquam eiusmodi actus eliciisse: quid fiet, si heresim incurrat? dico eandem esse difficultatem in fide, neque obiectionem habere particularē vim in Theologia. Et quemadmodum Theologus respondebit hereticum tu temporis non habitum vult faciliter ad assensum articulorum, quos non pernegat; quandoquidem vt ait D. Thom. 1.2. q. 51. art. 4. ad 3. Caiet. & Medin. ibidem, per actus virtutum Theologicarum, nullus omnino habitus producitur, sed praecedens corroboratur: ita respondeo non habitum ad discurrendum circa conclusiones ex ijs deductas, quoniam facultas ad discursum circa conclusiones ntitur facultate ad assensum præmissarum.

VI.

De materia secundi argumenti inferius ex instituto differendum. Nunc supposito, quod ibi probandum est habitum Theologicum esse acquisitum, & non per se infusum, negatur consequentia. Ad cuius probationem respondeo, quando dicitur principia, & conclusiones, & utrumque habitus pertinere ad idem genus, sensum non esse, quod debeant esse eiusdem perfectionis, & excellentiae: hoc enim falsum est, non habitus principiorum sunt multo excellentiores habitibus conclusionum: illud solùm requiritur, ut sint circa eandem subiectam materiam, & sub eadem communi ratione formalis: ob quam Philosophus lib. 1. Post. c. 7. 8. & 9. meritò distinguit principia, petitiones, & interrogations mathematicas à philosophicis, & haec ab illis: & vult, ut cuiuscunque scientia sint propria principia, suppositiones, ac petitiones. Hoc autem modo, licet fides, & scientia Theologica differant quoad dignitatem, & fides sit infusa simpliciter; Theologia vero acquisita, conuenient tam quoad materiam fabiectam; quoniam tamen fides, quam Theologia est habitus verus circa res diuinæ, vel eas, quæ ad Deum attributionem habent: & quoad rationem formalem, hoc est, reuelationem diuinam, qua fides immediatè nititur, Theologia mediata. Ad ultimum responderetur eum, qui Theogiam dicit, reuelatis, que assunt ut principia, non assentiri ex terminis, sed ex alio motu, & hoc plerumque

esse reuelationem diuinam: nam, si procedat ex primis in Theologia, necessariò incipere debet ab aliquo fidei dogmate contento in libris canonicis, vel Ecclesia definitio ne stabilito, quæ cum proponuntur, mens ipsa respicit testimonium veritatis prima, & propter illud assensum praestat: non nego tamen interdum ex alio motu preberi posse assensum præmissis, tunc autem assensus conclusionis non erit vere Theologicus.

Ex ijs, qui dicunt esse necessarium, ut principia Theologica sub motu reuelationis sumantur, quidam non exigunt ex parte intellectus lumen, aut habitum fidei infusa; sed sufficere volunt habitum fidei acquisitus, ad elicendū actum fidei: qualis necessarius est ad salutem, & habitum infusum concurrere ad eundem actum specie, & numero, ut necessarium solùm ad maiorem certitudinem, & intentionem. Ita docet Scotus in 3. d. 23. §. vltimo, & Nominales, Ocham. in 3. q. 8. art. 3. ad 2. difficultatem, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 1. litera G. & art. 2. conclusione 1. & 2. & art. 3. dub. 1. Toletan. q. 3. prologi, art. 4. ad argumenta

Scotus.
Ocham.
Gabr.
Toletan.

Maior.

ta contra primam conclusionem, Maior. q. 1. prologi ad 12. argumentum & ad 2. dubium in 3. d. 23. quæst. 8. 10. & 11. & alij. Aliqui tamen recentiores dicunt posse intellectum humanum naturali lumine, vel habitu acquisitione elicere actum fidei ex motu diuinæ reuelationis, certum quidem ex parte obiecti formalis, non tamen ex parte luminis, ac proinde distinctum specie ab actu fidei infusa. Quod autem sat is cognosci principia Theologiae fide acquisita altero ex his modis probatur primo; quoniam ad assensum principiij Theologici solùm requiritur certitudo cum inevidentia; at assensus fidei acquisitus est certus, & inevidens: ergo principium reuelatum creditum huiusmodi fide acquisita est ad discursum Theologicum. Secundo quæcumque substantia eidem rationi formalis, sive motu pertinent ad eandem scientiam: at principia reuelata credita fide acquisita propter reuelationem diuinam substantia eidem motu, & rationi formalis credendi, cui substantia, si credantur fide infusa: ergo, si hoc modo credita sunt principia Theologiae, etiam credita priore modo erunt. Tertiò ex principijs creditis fide acquisita, ob motuum reuelationis fieri potest discursus colligens easdem veritates, quæ colliguntur ex ijsdem principijs creditis fide infusa, is autem discursus pertinet ad aliquam scientiam, non ad aliam quam ad Theogiam:

quan-

VII.

S. Thom.
Caietan.
Medin.

Ariost.

VIII.

Articuli re-
uelati crediti
actu sunt
principia
Theologica.
Alefisidor.
Alenfis.
Albertus.
S. Thom.
Henric.
Durand.
Richard.
Herueus.
Argentinat.
Syluester.
Petru Ber-
gom.
Conrad.

quandoquidem ad naturales non pertinet,
vt per se patet, in via autem non est alia su-
pernaturalis, quam Theologia.

Dico secundum, articuli reuelati cre-
diti actu fidei diuinæ pendente ab habitu
infuso, vel speciali Dei auxilio, sunt per se,
ac propriè principia Theologica; hæc est
expressa sententia omnium serè antiquorum
Theologorum. Alfonso de Orense, lib.
3. tract. 3. c. 1. q. 1. Alensis. 3. p. q. 68. m. 9. art.
1. Albert. in prologo summae tract. 1. q. 1.
ad 2. & 4. & q. 4. ad 5. & q. 5. m. 2. S. Thom.
q. vn. prologi, art. 3. querela 2. ad 2. & ad
3. & querela 3. ad argumentum, & art. 5. in
c. in 2. scripto. q. 2. prologi, art. 2. in cap. &
q. 2. de Trinitate art. 2. in cap. Henrici in
summa art. 6. q. 1. ad 4. & q. 3. & art. 7. q. 2.
Durand. q. 1. prologi à num. 49. & q. 4. n.
5. & 6. Richard. quæst. 7. prologi ad 1. & 2.
Herueus. querela 5. q. 19. Argentin. qu. 2.
prologi art. 4. Sylvester in q. 1. consolat. ar.
to. §. 1. & art. II. circa sol. ad 3. Petri Bergo-
mens. dub. 600. Conrad. 1. 2. q. 3. art. 6. §.
Nota profundamente & q. 57. art. 2. §. Infert
quoddam. qui omnes exp̄sē dicunt vel
habitum principiorum Theologæ esse in-
fusum, vel principia ipsius cognosci diuina
illustratione, superiori lumine. Proba-
tur autem, quoniam ex principijs hoc modo
cognitis, fieri possunt discursus, & in-
ferri conclusiones de Deo, & creaturis,
prout ad ipsum attributionem habent: hi-
verò discursus non sunt alterius scientiæ,
quam Theologiae, ergo articuli fidei diuina
credit sunt per se, ac propriè principia
Theologæ. Secundo, sub eo lumine pro-
priè pertinet principia ad scientiam, quod
est adæquatum, ac proportionabiliter re-
spondens motiuo proprio ipsorum: sed solū
actus fidei diuinæ sub lumine infuso
est per se adæquatus motiuo reuelationis:
ergo sub hoc sumi debent articuli, vt sint
principia Theologica. Maior propositio
patet, assensus enim, & motiuum sibi mu-
tuuo respondent. Assumptionem probo; ille
actus proportionatus, & adæquatus motiuo,
quo non datur aliud perfectior secun-
dum speciem genitus ab eodem motiuo;
nam quoties motiuum non concurret ad
actum perfectissimum, quem potest secun-
dum speciem, non habet lumen intellectuale
sibi adæquate respondens: at actus om-
nes fidei acquisitæ sunt infra terminū per-
fectionis actuū, qui ex motiuo reuelationis
gigni possunt: actus autē fidei infuso
est perfectissimus omnium, qui ex motiuo
reuelationis haberī possunt: ergo hic solū
est illi adæquatus. Itaque cum præstantissi-
mus assensus, qui ex reuelatione, ac fide ha-

beri potest, sit actus fidei infuso, similiter
præstantissimus actus Theologicus est, qui
procedet ex principijs creditis fidei infusa
&, cum vocabula plerumque stent pro po-
tiori significato, Theologia, cùm scientia
dicitur, accipitur pro præstantissimo habi-
tu, quæ per discursum ex reuelatis de Deo
comparamus: & consequenter principia
ipsius propriè loquendo, fide diuina credi-
ta esse debent.

Sed quid dicendum, si fide acquisita
credantur? tunc enim ex ipsis quoq; discursus
fieri, & conclusiones deduci possunt.
Hæc interrogatio supponit id, quod ego
etiam huc usque supposui: quia Doctores
aliqui ita loquuntur, nimirum ex motiuo
reuelationis diuinæ haberi posse per vires
naturæ actu fidei eiusdem speciei, cum eo
ad quem concurrit habitus infusus, quod
sentientiæ Nominales: vel saltem actu fidei
acquisitæ distinctū ab actibus infusæ, quod
est dubium Theologicum in materia de fi-
de disputandum: & idcirco ab eius discus-
fione supersedeo. Dico tamen breuiter in
primis sententiæ Nominalium nullo modo
esse admittendam, quia vult actus fidei diuina
esse in substantia naturales; quod non
est cōforme Scripturis & Patribus loquen-
tibus de necessitate gratiæ, vt alibi ostendit-
ur. Deinde neque placet sententia Recen-
tiorum, quoniam respectu eiusdem obiecti
sub eadem ratione formaliter, nō possunt da-
ri actus specie distincti. Denique nullo
modo probo, elici immediate posse actus
naturales acquisitos ex motiuo reuelatio-
nis. Si verò quis dicat esse supranaturales
elictos ab habitibus acquisitis, nō euaderet.
Etenim vel actus, quies iij habitus gignun-
tur, sunt naturales, vel supranaturales; si
naturales ipsi quoq; habitus, & actus postea
ab eisdē elicit, naturales erunt; nam actus
& habitus à se mutuò geniti sunt eiusdem
ordinis: si verò supranaturales erunt ipsi-
met actus fidei infuso, nam circa obiecta
reuelata nō sunt alij actus credendi super-
naturalis, quam actus fidei infuso: & ita
semper principia Theologæ, quatenus ha-
bet modum scientiæ, non nisi fide diuina
credi debent. Et confirmatur, quoniam ex
discrimine effectuali principiorū sumitur
distinctio scientiæ: atqui scientia Theolo-
gica, vt iam probauit, propriè, & per se pro-
cedit ex principijs creditis fide diuina sub
lumine infuso: ergo quicunque alius actus,
vel habitus gignatur ex principijs creditis
actu, vel habitu alterius speciei per se re-
quisito, distinguetur etiam specie à vera,
ac propria Theologia. Dixi verò ab habi-
tu per se requisito, quoniam in sententia

corum,

eorum, qui præter habitus infusos admittunt acquisitos ciudem ordinis supranaturalis, idemmet habitus acquisiti concurrunt ad actus virtutum infusarum, non per modum eleandi potentias, quod præstant infusi, sed solummodo facilitando; atque adeo supponunt potentiam intellectus completam per habitum infusum, vel auxilium supranaturale; & consequenter non sunt per se requisiti; nā ad actus, quibus gignuntur, minimè sunt necessarij: ideoque eti ipsi concurrent, non excluditur necessitas habituum infusorum, ad quorum actus solum facilitando iuvant. Quo posito, adhuc ad assensum principij reuelati ex motiu reuelationis, licet similiter concurrent habitus acquisiti huius generis, necessario concurrende debet lumen fidei infusum: & sub hoc cognitum, nō verò aliter est principium discursus Theologici, siue adhuc habitus alius acquisitus, siue non.

X.
Ex dictis facile diluuntur argumenta contrariae opinionis; quæ omnia supponunt dari posse actū fidei acquisitæ ex solo motiu reuelationis diuinæ. Ad primum negādā est assumptio; quamvis enim quidam ex recentioribus dicant fidem acquisitam esse certam solum ex parte motiu, diuinam verò tum ex hac parte, tum ex parte luminis infusi, mihi tamen hæc distinctione non placet: namque opus est, ut ex parte intellectus sit causa sufficiens, & completa, proportionata motiu, efficienter producens actum certum: ad hoc verò nō satis est virtus naturalis ipsius, quæ solum gignit actū certum, cùm habet evidentiam: atque adeo hæc duo repugnant: nempe ut actus sit certus ex parte motiu, & non ex parte luminis. Nam quemadmodū in actibus naturalibus certitudo actus, quæ ab ipso non distinguitur, numquam habetur solum ex parte motiu, sed ex parte eius in ratione motiu, & ex parte intellectus in ratione luminis, siue potentia intellectricis proportionata motiu, ita in supernaturalibus, certitudo debet procedere ab utroque, scilicet à motiu, & lumine illi proportionato. Ad secundum, neganda est similiter assumptio, qua supponitur eadem sententia, supra impugnata. Ad tertium, neganda est maior propositio, quæ idem supponit, si quis autem eam sententiam admitteret, opus est, ut semper ex parte obiecti requirat aliquam rationē formalem, sub qua fides acquisita tendat in obiecta reuelata diverso modo ab eo, quo tendit infusa: & tunc respondebit ad argumenta non conuenire tunc principia sub eadē ratione formalī; atque adeo si sub his diuer-

sis rationib⁹ sumantur principia ad diuersus, gigni actus longè diuerfōs: & eos, qui procedunt à principijs creditis fide diuinæ pertinere propriè, ac per se ad Theologiam; reliquos verò ad alium habitum similem, quoad aliqua, sed inferioris ordinis à primo.

De causa materiali Theologiarum.

CAPUT VIII.

CAUSA materialis, siue subiectua habitum intellectuālum duplex est: altera in qua, altera de qua, vel circa quam: prior est subiectum inhaesione, posterior subiectū speculationis: de posteriore, quia plus difficultatis habet, peculiarem tractationem instituam: de priore dicam hoc capite. Porro habitum, & actuum vitalium, vtpote immanentium, subiectū est eadem potentia, à qua eliciuntur actus, & quam ad illos elicendos habitus ipsi eleuant vel facilitant: habitus enim resident in eadem potentia, quā ad operandum promptam, atque expeditam immediatè reddunt. Ex quo perspicuè colligitur subiectum inhaesione habitus Theologici esse intellectum, cui nō repugnat texere discursus Theologicos, & conclusionibus per eos deductis assentiri. Quamvis autem nulli intellectui secundum naturam suam considerato hoc repugnet, atque adeo omnis possit esse subiectum inhaesione Theologiarum: tamen pro aliquo statu fieri posset, vt ratione formæ alicuius, vel priuationis non sit aptus elicer, & consequenter neque recipere actus Theologicos. Et id modō inuestigo; num intellectus pro quois statu sit subiectum capax Theologiarum: loquor autem de lege ordinaria, secundum quam receptio actus vitalis coniuncta est cum productione; nā si de absoluta Dei potentia sermo sit, non credo repugnare, vt si quo modo actus vitales à solo Deo producantur, cuius intellectui pro quois statu insit actus, & habitus Theologicus: quoniam ex vi solius inhaesione nō requiritur alia conditio quippe cum per se immediatè, & absque alterius adminiculū intellectus recipiat, ac sustinet actus. Sed nunc agendum de intellectu quatenus actuum, & habituum acquisitorum est similiter causa efficiens, & materialis.

Hac in re est vnum ab omnibus receptum: duo alia versantur in controvērsia. Certum est intellectum cuiusvis viae fidelis esse subiectū aptum recipien-

I.
Causa materialis habitum intellectuālum duplex est.

II.

do habitui, & actibus Theologicis: controuerzia est utrum due illæ conditiones, *viatoris*, ac, *Fidelis*, necessariò requirantur. Primum per se patet, quandoquidem viator fidelis est capax habitus principiorum Theologiae, seu potius illum actu habet: quicumque verò habet habitum principiorum potest illis assentiri, & per discursum deducere conclusiones, ijsque præbere assensum: ergo quiuis viator fidelis, est aptum subiectum Theologiae habitualis, & actualis. Sed quoniam plerique doctores Theologi in principio sententiarum, dum querunt utrum possit communicari viatori clara Dei notitia abstractiuam, multa dicunt de ratione viatoris, que potius ad illam, quam ad hanc questionem pertinent, ego viatore accipio eum, qui est de lege ordinaria, quæ videtur Apostolus descripsisse. 2. ad Corinth. 5. cum dixit: *Per fidem enim ambulamus, non per speciem:* vbi duo perstringuntur, alterum est status tendentium cum negatione accessus ad terminum patriæ, tendentia indicat statum merendi, quod significatur verbo illo, *ambulamus*, elongationem verò à termino indicant illa verba, *non per speciem*, alterum habitus fidei, qui est proprium peregrinantium, ac viatorum, vt colligitur ex verbis antecedentibus Apostoli, *Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino*, cuius rationem reddit verbis paulò ante citatis, quæ mox subiungit, *Per fidem enim ambulamus, non per speciem.* Quamvis autem non omnes viatores fidem habeant, sat est vt pro statu sint illius capaces, & ita fides solùm est conditio viatoris secundum aptitudinem status, aut merendi cum negatione accessus ad terminum per se est omnino requisitus, & ita D. Thom. in 2. d. 11. q. 2. art. 1. in corp. & in 4. d. 49. q. 2. art. 7. statum viae creaturæ rationalis esse ait quo deficit à beatitudine; hæc verò elongatio à termino de lege ordinaria coniuncta est cum inevidentia rerum supranaturalium. An verò, si Deus communicaret homini, vel Angelo abstractiuam sui notionem euidentissimam, maneret viator, an non, ad præfens institutum parum refert, nā quoad repugnatiū cum Theologia eadem est ferēratio, quæ in beatis: quamvis enim aliqui doctores discrimen statuum inter notitiam intuitiūam, & abstractiūam euidentem, quod hæc non excludat fidem, illa verò maximè; ego tamen cum D. Thoma, & alijs censeo hoc discrimen nullum esse; quod nunc suppono, quia id ex instituto expendere spectat ad materiam de fide. Itaque quod attinet ad viatorem, qualis de lege

eft, nemo dubitat ipsum, si fidelis sit, est capacem Theologiae: ex quo sequitur animas sanctas dum in purgatorio igne commorantur capaces esse Theologiae nostræ: namque, licet non sint simpliciter viatores, quia non sunt in statu merendi, sunt tamen secundum quid, nempe quia nondum peruerterunt ad patriam, vt notat D. Thom. in 4. d. 45. quæst. 2. art. 1. q. 2. ad 3. & ita retinent adhuc fidem, quoad actum, & habitum & similiter Theologiam, cuius principium, & fundamentum est fides.

Quod attinet ad priorem controuer- III.
siam Caietan. 1. p. quæst. 1. art. 2. §. quoad
2. & §. *Quoad reliqua*, & Bannes. art. 2. du-
bio 3. existimant etiam beatos esse capaces
Theologiae, quoad habitum, & actum: &
in patria elicere actus Theologicos eiudem
speciei cum nostris. Id verò probant auctoritate D. Hieronymi epistola

Hieronym.

ad Paulin. de studio diuinæ Scripturæ ad finem dicentes, *Talem scientiam discamus in terris, que nobiscum perseveret in cælis.* Item ex D. Thom. codem art. afferente sa- 5. Thom.
cram doctrinam esse scientiam, cuius principia sunt nota lumine superioris scientiæ, nempe Dei, ac Beatorum: ex quo Bann. infert non repugnare ipsi coniungi cum scientia superiori, quemadmodum non repugnat scientia subalternatae coniungi cum subalternante in eodem intellectu. Deinde probatur ratio-
ne. Nullus habitus inhærens animo cor-
rumpitur, nisi ratione alicuius habitus contrarij, aut aliter oppositi, vel pro-
pter obliuionem medijs, aut conclusionis
ipsius: nihil horum interuenit in patria:
ergo manet habitus Theologicus in via
acquisitus. Assumptio quoad obliuionem
per se patet, nam status beatificus non cor-
rumpit species intellectuales memorati-
vas, ex quicquid pender memoria: nam si di-
ues in inferno habebat memoriam frater-
rum, ac eorum, quæ gesserat in vita,
cur beati erunt immemores eorum, quæ in via didicerunt? non esse verò ullam
repugnantiam Theologiae cum beatitudine ostenditur. Quoniam non est aliud,
quod illam præferat, quam inevidentia
Theologiae nostræ: quæ cohærente ne-
quit cum evidentiā visionis beatæ: sed ine-
videntia habet se per accidentis ad Theolo-
giā ratione status imperfecti viato-
rum, neque habet necessariam connexio-
nem cum illa: quemadmodum imper-
fectio ætatis puerilis per accidentis se ha-
bet ad rationem hominis, qui manens
idem specie, imo & numero, modò est
puer,

2. ad Cor. 5.

5. Thom.

puer, modo fenex, quare non est vila oppositio inter beatitudinem, & Theologiam. Antecedens probat, quoniam Theologia secundum se est perfecta scientia; atque adeò licet in viatore, ratione status imperfecti habeat admixtā inevidentiam, manere poterit in statu perfecto beatitudinis recedente inevidentia accessu euidentie. Et confirmatur, quoniam dona Spiritus sancti pertinentia ad intellectum habent inevidentiam pro statu viae; & tamen, vt auctor est D. Thom. 1. 2. quæst. 68. art. 6. manent in patria simul cum euidentia: ergo similiter fieri poterit, vt habitus Theologicus exutus inevidentia, quā in via sumit ex confortio fidei, sit in patria coniunctus cum euidentia visionis beatæ.

IV.
Theologia
quam viatores
acquirunt in ter-
ris, non ma-
net in celis.

Ferrariens.

Caietan.

Hervaeus.

Medina.

Capreol.

Palatij.

Gabriel.

Caietan.

Dicendum nihilominus eam Theologiam, quam viatores acquirunt, & habent in terris, non manere in celis quoad id, quod est formale in habitu, quamvis non repugnet, vt maneat quoad materiale, hoc est, quoad species intelligibles rerum, siue etiam enunciationum, de quibus est. Suppono opinionem D. Thom. vt explicatur à Ferrariens. lib. I. contra gentes, cap. 56. §. Aduertendum, & Caietan. 1. 2. quæst. 54. art. 4. nimis habitum intellectualem acquisitum de materiali importare species, & ipsarum coordinationem, de formalis vero dicere habitatem quandam actiua, qua mens redditur facilis ad assensum. Quoad posteriorem partem assertioñis ita explicata non est controversia: nam species representantes obiecta etiam complexa de se, non magis inserviunt assensui euidenti, quam inevidenti, siquidem apprehensiones, quibus illæ immediatè inserviunt, omnino similes substerni possunt assensibus distinctionis specie propter diuersitatem motiorum: & ita quoad hoc manere potest Theologia in quocumque statu. Verum, quia propria denominatio sumitur à formalis, negandum simpliciter est, manere Theologiam pro illo statu, cui repugnat ratio eius quatenus est habitus actiue facilitans intellectum ad assensum Theologicum, & id assertur in priore parte assertioñis, quæ est sententia Heruxi, quæst. 6. prologi. §. Ad primam questionem, ad secundam obiectionem. Medina 1. 2. quæst. 67. art. 2. ad 3. Capreoli, quæst. 1. prologi, art. 2. ad 4. ex 2. loco positus contra 2. conclusionem. Palatij, quæst. 2. prologi. Gabriel. in 3. d. 21. quæst. vñica, art. 3. dubio 3. Ambrosij Catharini super id, 2. ad Corinth. 13. siue scientia destruetur. Caietan. ibidem, vbi

mutauit sententiam, quam i. p. sequutus fuerat, siadetur vero à quibusdam ex dicto Paul. 1. Corinth. 13. siue lingua cessa-
bunt, siue scientia destruetur. Verum ex his

præcisè verbis non habetur institutum, 1. ad Cor. 13.

D. enim Paulus simul loquitur de dono linguarum, & de scientia, illud autem non penitus in patria tolletur: quin potius beatos post resurrectionem linguis corporeis laudaturos Deum sentit D.

Thom. lect. 3. super eundem locum Pauli, sicut ergo ex hoc loco non colligitur cessaturum prorsus donum linguarum, ita neque colligitur euacuandam scientiam Theologicam. Accedit, quod Apostolus non absolutè, sed sub conditione loquitur: siue lingua cessa-
bunt, siue scientia destruetur.

Ex assertione autem conditionata, non benè infertur absoluta. Verum quamvis ex his verbis solùm non rectè concludatur intentum, tamen adjunctis sequentibus magna vis probatio-
nis existit, Paulus enim adiungit: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus, cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est, id enim euacuandum censet, quod habemus ex parte:

Dei autem cognitionem ait nos habere ex parte, vt constat ex illis verbis: Ex parte cognoscimus, nempè per fidem, & scientiam Theologicam: ergo eiusmodi cognitio euacuanda est: vnde responderet Ban. nomine scientiæ intelligi fidem; nam quæ certè cognoscimus, licet inevidenter, scire dicimus; quo pacto dicebat Iob, 1ob 19.

cap. 19. Seio quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. quod tamen nonnisi per fidem sciebat. Verum cùm Paulus dicat euacuandum quod ex parte est, & Theologia nostra non minus sit ex parte, quam fides, non est vñ-
lum fundamentum huius distinctionis. Respondent alij euacuandam quidem Theologiam quoad id, quod ex parte est, nempè quoad imperfectionem viæ: mansuram tamen quoad substantiam cum perfectione congrua statui beatifico. Sed neque hæc solutio est adæquata; nam D. Paulus id ipsum, quod ex parte est, ait euacuandum, nempè ipsum actum, vel habitum imperfectioni subiectum. Præterea fides non euacuat solūm quoad imperfectionem, sed quoad rem ipsam, & entitatem: ergo etiam Theologia nostra eodem modo euacuabitur. Huius argumenti vim conantur eludere dicendo, diuer-
sam esse in fide, ac Theologia rationem: namque imperfectio, quam fides impor-
tat, est de substantia, & intrinseca ratione

s. Thom.

ipius, nemp̄e inevidētia, qua sublata, non manet fides; atque adeo hæc euacuari nequit, quoad imperfectionem, & manere: at imperfētio Theologiae viatorum, nem̄p̄ eadem inevidētia est accidentalis ipsi, ac proinde, potest adesse, & abesse manente eodem habitu quoad substantiam, & entitatem: & ita de acto euenire, nam habitus Theologiae in via inevidens, in patria manet euidens.

V.

Hæc solutio, si nihil falsum supponeret, erat optima: quotiescumque enim ratio oppositionis vnius formæ cum altera potest ab illa separari, non repugnat, vt forme ipsæ simili sint. Falsum tamen supponit: in primis enim id, quod dicitur habitum Theologiae in via esse inevidētum, in patria euidētum, non coheret: nam licet euidētia, & inevidētia propiè, ac formaliter dicantur de actibus, habitus autem denominantur in ordine ad actus, tamen cùm habitus appellamus euidētēs, & inevidētēs, significamus modum aliquem intrinsecum, vel differentiam ipsorum: qua manente actu, & nullo modo intrinsecè mutato variari nequit; at sola translatio de vita corruptibili ad æternam non inducit vñlam mutationem intrinsecam in habitum: atque adeo si in via quoad propriam entitatem erat inevidens, in patria quoque manet inevidens: vel si ibi euidens est, euidens quoque erat in via. Congruentius respondebitur secundūm eam opinionem, habitum Theologiae in se, nec esse euidētum, neque inevidētum, sed abstrahere ab utroque; quia suapte natura concurrere potest ad actus modò inevidētēs, modò euidētēs iuxta varietatem statum subiecti. Sed neque hæc solutio satisfacit, namque inevidētia non minus est de ratione Theologiae, quam fidei: quandoquidem à principijs redundant ad conclusiones ratio euidētiae, vel inevidētiae: principia vero Theologiae debere esse credita sub revelatione obscura, ostendam inferius contra Caier. tract. de subiecto, cap. ultimo. Quapropter, quemadmodum fidei non est locus in beatitudine ob intrinsecam rationem inevidētiae, ita neque Theologiae erit. Deinde si inevidētia est accidens separabile à propria ratione Theologiae, fieri poterit, vt idem actus Theologicus sit vici-
sim euidens, & inevidens: atque adeo, vt idem numero actus Theologicus inevidens extra beatitudinem, continuetur in statu beatitudinis cum euidētia. Consequētia bona est: nam ab actibus sumitui

ratio habituum, et si repugnat actum inevidētum fieri euidētum, repugnat etiam habitui, inclinare ad actum euidētum.

VI.

Huic argumento bifariam respondet Bannes, primo negando consequentiam allata instantia; nam fortassis, inquit, idem numero assensus fidei informis, non potest fieri formatus: quia variatur secundūm illam circumstantiam viuentis, aut mortui; certum verò est eudem habitum fidei nunc informem esse, nunc formatum. Verū neque instantia est vera, neque est vñlum firmum fundatum, cur negetur consequentia: instantia non est vera, quoniam circumstantia, quoad rationem viui, vel mortui in fide, licet plurimū faciat ad rationem meriti, tamen ad rationem propriam, & formalem fidei est extrinseca: neque est vñla repugnantia, cur peccator eliciens actū fidei informis, & continuans eum per aliquam moram, possit in eodem persistere in momentis iustificationis, & vñtrā; ita vt idem actus antea informis, postea accessu gratiæ, & charitatis sit formatus. Consequentia verò sine fundamento negatur: nam cur repugnat vt actus sit inevidens, & euidens successiū, cùm habitus successiū talis sit, vt admittit Bannes: & simul habeat vim concurrendi successiū nunc ad actus inevidētēs, postea ad euidētēs? secundo responder admittendo non repugnare, vt ijdē numero actus, qui sunt inevidētēs, incipiāt esse euidētēs, si Deus habenti discursum Theologicum repente insunderet lumen gloriae circa principia eius discursus: sed hoc numquam accidere, quia regulariter loquendo interrupitur actualis assensus conclusionum, quando viator transit ex hac vita in alteram. Verū si discursus Theologicus via, secundūm suam natūram, non repugnat cum statu beatifico, fieri non raro poterit, vt animæ, quæ ex purgatorio transeunt ad beatitudinem, persistant aliquo tempore in assensu Theologicō, quem habere cœperant in purgatorio. Verū id repugnat; namque inevidētia actus Theologici, vel est modus entitatiū illi intrinsecus, vel priuatio euidētiae, quæ est forma positiva: neutra variari potest sine corruptione subiecti. In primis enim si sit priuatio, vt absit, opus est, adueniat noua forma positiva: hæc autem aduenire debet cùm aliqua reali mutatione actus: non secundūm intentionem, aut extensionem formam; non est autem alia mutatio accidentaria

taria actus vitalis: ergo necessariò erit mutatio corruptiua ipsius. Non sat esse intentionem probatur primo, quoniam fieri potest virtute diuina, ut actus Theologicus in patria non sit magis intensus quam in via, & nihilominus in via sit ineuidens, in patria euidentis. Deinde, quoniam intensio supponit in subiecto eandem rationem formalem, quæ intenditur, quod enim non præexistit, non intenditur; atque adeò cum euidentia sit forma positiva, & non præfuerit in actu assensus Theologici viatoris, non potest advenire per solam intentionem. Non item per extensionem: hæc enim tantummodo habet ordinem, vel ad subiectum, vel ad obiectum: intellectus est subiectum indiuisibile, & respectu eius non dabitur extensio actuum: obiectum fingamus esse idem, ut de facto loquimur, de assensu vnius conclusionis Theologiæ; quare mutatio illa non consistit in extensione: & consequenter non erit mutatio accidentaria, sed corruptiua actus. Eodem ferè modo probari idem potest, si ineuidentia sit forma positiva, & modus intrinsecus actui: hic enim non corrumpitur per intentionem, quia pura intensio non excludit formam positivam à subiecto; nec per extensionem, quia ad eadem obiecta potest esse actus euidentis, atque ineuidens: ergo ineuidentia non alter tollitur, quam per corruptionem actus, cui inest. Atque adeò nequit in eundem numero actum cadere etiam successiue. Et confirmatur inductione facta per assensus naturales, qui ijdem numero manentes, numquam transeunt de ineuidentia ad euidentiam, aut viceversa, ut discurrenti conspicuum fieri.

VII. Ad auctoritatem D. Hieronym. respondetur non fideliter recitari, non enim D. Hieronymus ait: *Talem scientiam discamus in terris, qua nobiscum perseveret in celis*, ut Barnes refert, sed, *discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in celis*: quies verbis respicit obiecta ipsa, nō scientiam; nam, si de eadem scientia loqueretur, quoad perseverantiam in celo, non erat cur hoc potius assertum de scientia rerum diuinarum, ad quam Paulum hortabatur; quam rerum temporalium: hæc enim non habet repugnatiuam cum visione beata, & consequenter manere etiam cum illa posset. Ait igitur, potius rerum diuinarum, quam humanarum scientiæ studeamus; quoniam harum, ut pote inutilium, scientia non necessariò erit in celo, illarum verò maxi-

mè: non explicat autem utrum eadem, an diuersa manere debeat; imò fortè ex hoc loco sumi potest arguamentum ad probandum de sententia D. Hieronymi. Scientias in hoc mundo acquisitas non necessariò manere in celesti patria. Porro dictum D. Thom. ibidem adductum sententiæ oppositæ minimè fuit: ex eo enim, quod principia Theologiæ sint nota lumine scientiæ superioris, non sequitur ut sint, aut esse possint eodem lumine nota ab eo, qui scit Theologicè. Scientia verò subalternata idcirco reperitur in eodem subiecto cum subalternante, quoniam utraque exigit euidentiam earundem propositionum, subalternans quidem tamquam conclusionum, subalternata verò tamquam principiorum: at Theologia postulat ineuidentiam fidei in principijs, quæ beatus euidenter agnoscit, & quoniam cognitione ineuidens per fidem, & euidentis eiusdem obiecti simul haberit nequit, repugnat, ut in patria maneat Theologia viatorum. Ad argumenta neganda est assumptio, ac dicendum intervenire eam ipsam repugnantiam, quæ in argumento adducitur, nimirum, penes euidentiam, & ineuidentiam. Ad huius impugnationem nego ineuidentiam habere se per accidens ad nostram Theologiam: neque probatio, qua utitur, concludit: nam Theologia, ut infra dicam, non est simpliciter, & in rigore scientia, sed quoad certitudinem; atque adeò non conuenient illi omnes scientiæ propriæ conditiones; quarum una est euidentia. Ad confirmationem respondetur diuersam esse rationem in donis, atque in scientia acquisita actibus Theologicis: nam hæc disponit hominem ad actus proprio studio, ac discursu elicendos, qui proinde iuxta diuersitatem motiuorum formalium specie variantur; at dona, ut docet idem Sanctus Doctor. art. 1. & 2. eiusdem questionis, disponunt hominem; ut redditur facile mobilis ab inspiratione diuina: quæ ratio eadem manet in via, atque in patria, licet sit diuersitas penes euidentiam, & ineuidentiam, quæ ad hoc, ut animus sit promptè mobilis, à Deo per accidens se habet: non sic autem, ut ex suo discursu assensum præbeat veritati.

VIII.

Circa alteram conditionem subiecti, quæ continetur termino illo, *fidelis*, est opinionū diuersitas, respectu earum conclusionum, quarum principia non negant: nam earum, quarum principia negant, potius habent oppositum errorem,

Scot.
Ocham.
Gabriel.
Maior.
In Hæretico
non manet
Theologia
cognitio,
quam habuit
antequam
esset hære-
ticus.

quām scientiam. Manere in hæretico fidem acquisitam, cuius nomine etiā includunt Theologiam, docent Scotus, in 3. d. 23, q. vn. §. de primo. Ocham in 3. quæst. 8. art. 3. ad primam difficultatem, & in fine ad 3. dubium, Gabriel. d. 23. quæst. 2. art. 2. conclusione 5. & Maior. quæst. 4. prologi citata. Contraria tamen sententia omnino afferenda est, supposita doctrina communis superius explicata, quod principia Theologia credantur fide infusa: quam cùm hæreticus non habeat, veræ, ac propria Theologia incapax erit, quamvis ob species memoratius principiorum, & conclusionum in animo remanentes, & habitus acquisitos ex principijs fidei humanæ creditis, vt interdum fieri solet, etiam à Catholicis non semper recordantibus revelationis, retinebunt aliquam facilitatem, & vsum discurrendi de ijsdem obiectis Theologicis per actus, quoad substantiam modo aliquo similes Theologicas, quoad rationem verd formalem, & speciem diuersis. Itaque, vt uno verbo dicam, quodnam sit subiectum proximè capax Theologia, est intellectus non habens dispositionem villam fidei diuinæ oppositam, cuius fundamentum est, quoniam intellectus capax habitus principiorum, est etiam capax habitus, & actuum circa conclusiones; habitus principiorū Theologia nostræ est fides, vt supra dictum est: ergo intellectus non habens villam dispositionem fidei repugnantem, erit proximè capax Theologia viatorum. Hæc verd capacitas est remota, nam proximè requirit habitum fidei: ideoque subiectum proximè capax Theologia, est mens fidei diuina illustrata.

(. .)

TRACTATVS

TERTIVS DE OB- JECTO THEO- LOGIAE.

Ppter causas habitus metalis, pre-
cipuum locum obtinet obiectum, quod respectu habitus habet
omnes ferè causandi modos; ha-
bet enim rationem finis, efficientis, ac for-
mæ; nam quamvis dicatur materia, non ta-
men est materia, ex qua, sed, circa quam, ut
doct. S. Thom. 1. 2. quæst. 18. art. 2. ad 2. s. Thom.
dicitur tamen materia, propter aliqualem
similitudinem ad factiōnēm artificiālēm
terminatam ad materiam externām: cùm
enim intellectus dicatur hanc, vel illam
rem agnoscere, intellectio actiū signifi-
cata, concipitur per modum transuentis ab
intellectu ad obiectum: re autem vera non
transit, sed manet in intellectu. Et ita ob-
iectum respectu habitus, vel actus, non
habet veram causalitatem materiæ, ut ait
Scot. quæst. 3. prologi. §. Ad argumentum
prima questionis, & Baffol. quæst. item 3.
art. 1. in fine. Est tamen finis, vt notat. S.
Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 3. ad 2. & quæst.
73. art. 3. ad 1. quatenus intentio operantis
per habitum fertur in obiectum. Habet
autem rationem formæ, in quantum dat
speciem, vt ait idem. S. Doctor. 1. 2. quæst.
18. art. 2. ad 2. rationem verd efficientis,
quoniam, vt ex August. lib. 9. de Trinitate,
cap. vltimo frequenter usurpat Theolo-
gias, ex obiecto, & potentia paritur notitia. Et
ita causalitatem eius respectu actuum, &
habituum efficientem agnoscunt Scotus, &
Baffol, vbi suprà. Cum itaque tot modis
causet, ad exactam notitiam causarum
Theologiae, oportet de eius obiecto dice-
re. In primis autem præmittam terminorum
expositionem, ac diuisionem obiecti
scientifici, deinde ad institutum appli-
cabo.

Obiectum est materiale, ac formale:
materiale triplex, primum, secun-
darium, adiquatum: primum per
se continet veritates in scien-
tia demonstra-
biles.

CAPUT I.

Dicturus de subiecto Theologiae, ne-
cessarium duxi prius exponere no-
tionem, ac proprietates ipsius iuxta com-
munio-

L.